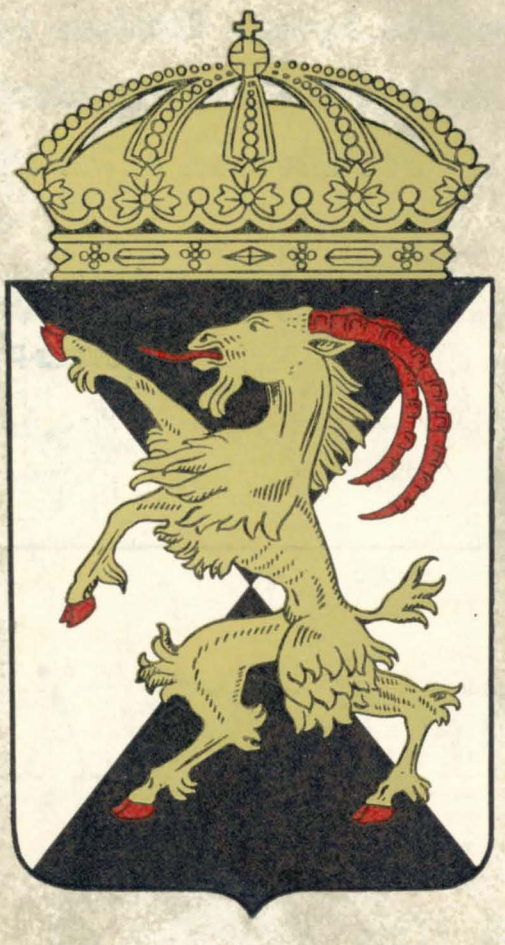

Gör hemmet trivsammare med

DURO

DURO-tapeterna är en god exponent för hemortens industrier. Begär därför DURO nästa gång och du får en vacker hållbar tapet från din egen hembygd

A-B
DUROTAPET
HAGASTRÖM

Att spara

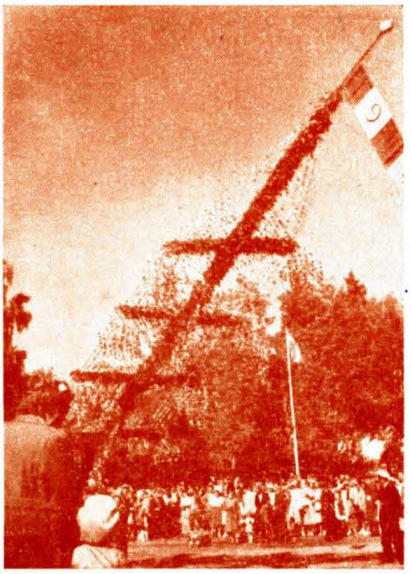
- rationellt spara - det är som att träna, att sträva målmedvetet efter en strängare linje och därigenom till slut bli något, ha något, betyda något

* * *

GEFLE SPARBANK

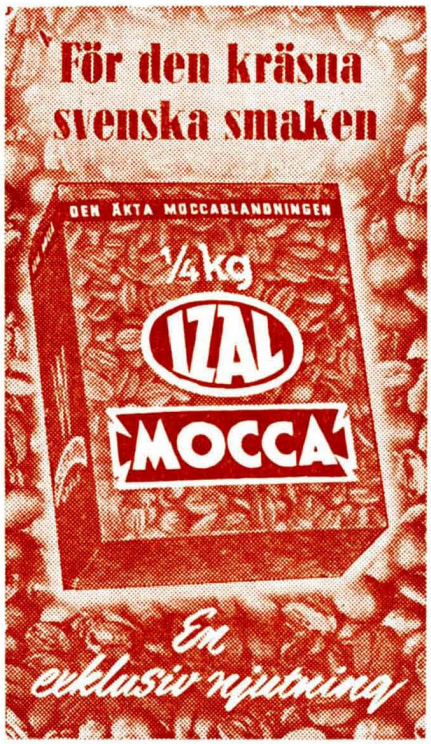
FURUVIK

— ett sommarparadis för ung och gammal

*

Midsommar-festligheter 21 juni-6 juli

BOCKEN - 1952

MEDLEMSBLAD FÖR HÄLSINGE REGEMENTES KAMRATFÖRENING

Redaktion: Kapten Gert Nilsson

HÄLSINGE REGEMENTES KAMRATFÖRENINGS UPPGIFT

är att verka för vidmakthållandet och stärkandet av sambandet mellan regementet och bygden samt att främja samhörigheten mellan nuvarande och förutvarande hälsingesoldater.

Medlemskap kan vinnas av varje svensk man och kvinna, som hyser intresse för föreningens verksamhet.

*

Ordförande: Överste H. Berggren, I 14, tfn 297 80, GÄVLE. Vice ordförande: Major Arne Dyberg, I 14, tfn 297 80, GÄVLE. Sekreterare Kapten Gert Nilsson, I 14, tfn 297 80, GÄVLE, Kassör: Förvaltare E. V. Andersson, I 14, tfn 297 80, GÄVLE. Övriga styrelseledamöter: Riksdagsman Per Persson, Norrby 10, RUNEMO, landstingsman Edvin Jansson, HARNÄS, överstelöjtnant K. G. Sohlén, Strindbergsgatan 32, STOCKHOLM, riksdagsman Jon Jonsson, BOLLNÄS, vaktmästare H. Månsson, 4. Tvärgatan 43, GÄVLE, häradsdomare J. A. Andersson, Hägnan, TRÖNÖDAL, riksdagsman G. Fröderberg, ARBRÅ.

*

Vid medlemsanmälan eller anskaffning av medlemsnål, minnesskrift m m vänd Eder till Kapten Gert Nilsson, I 14

Tel.: Gävle 29780

Föreningens postgirokonto

137332

FEMTONDE ÅRGÅNGEN 1952

GÄVLE 1952. GEFLEBORGS TRYCKERIAKTIEBOLAG

Hälsinge Regementes Kamratförening
hyllar minnet av

Maskinisten J. Sundberg Gävle
Översten Anselm Nielsen Djursholm
F. d. Soldaten L. Ström Ockelbo
Generalmajoren Sven Ryman Skövde
Kaptenen Gösta Berndes Strömstad
Majoren Thord Ehrling Bromma
F. d. Soldaten A. G. Fredlund Storvik
Folkskolläraren Lars Nordman Gävle
Herr Oskar Lindfors Årsunda
Apotekaren E. V. Barre Göteborg
Direktören G. Magnusson Stockholm
Kronojägaren John Silén Lycksele
Fanjunkaren Johan Ahlqvist Österfärnebo
Fru Svea Sundberg Gävle
Fanjunkaren A. A. Hellgren Gävle
Generalmajoren C. H. Tottie Stockholm
Fabrikören G. Th. Carlsson Gävle

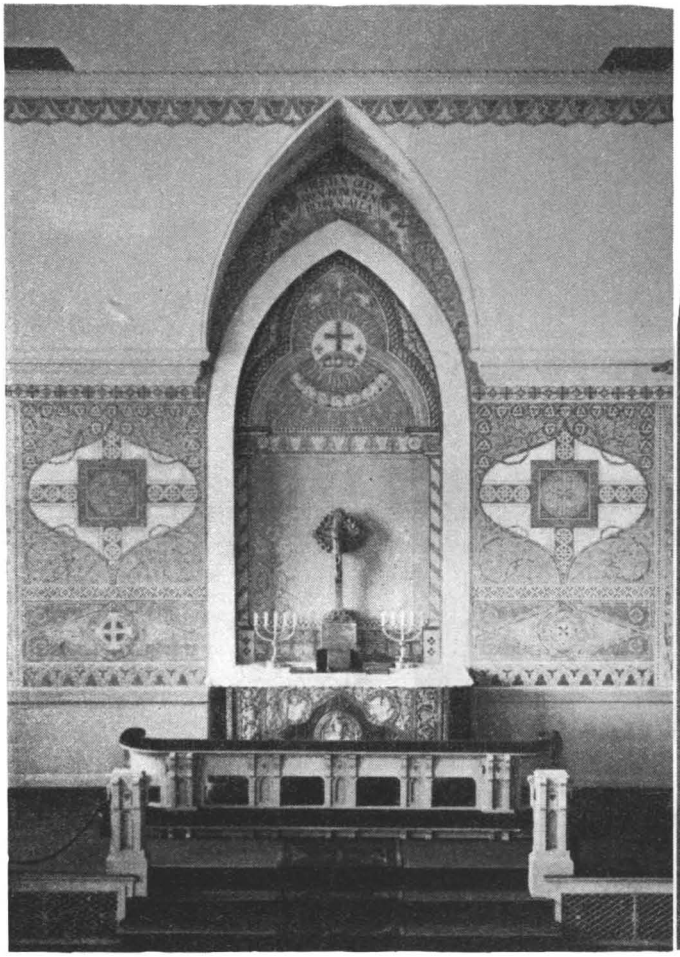

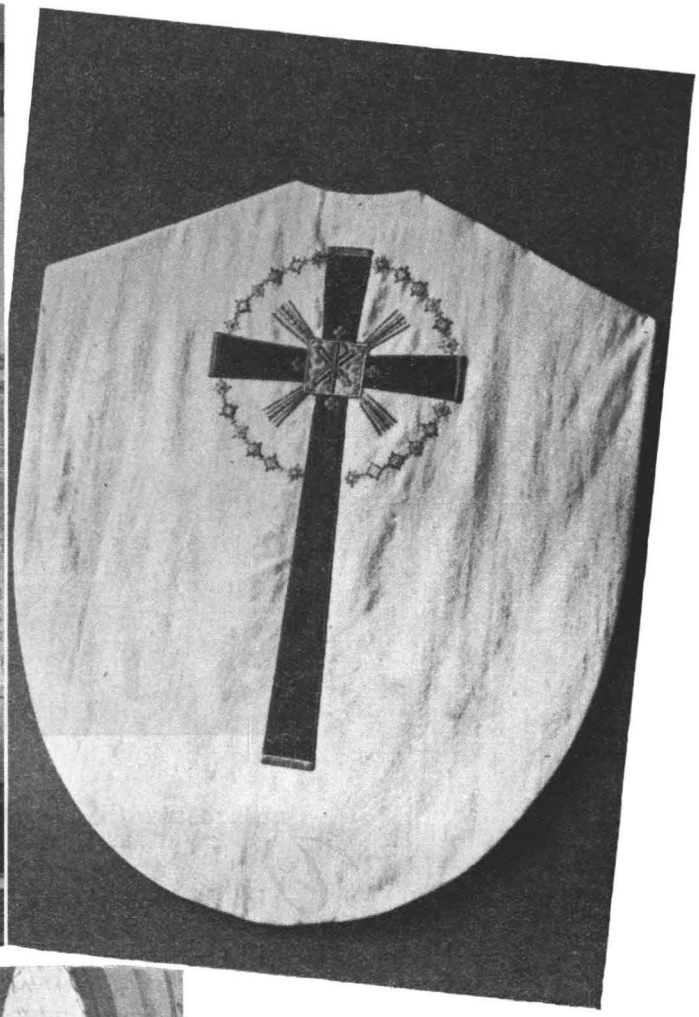
Vid återinvigningen av Kungl. Hälsinge Regementes soldatkyrka den 18 december 1951 överlämnades som gåva en brud=krona i förgyllt silver.

På ett pannband – ornamenterat med acanthusslingor i blå emalj på guldbotten – har byggts upp tre fält med hälsingebocken och tre fält med vårdkas. Varje fält är inramat av spiror utförda i form av bardisaner med aquamariner i spetsarna. Fältens nedre del åtskiljas av kanonkulor.

Kronan, som är komponerad för regementets soldatkyrka, är unik i sitt slag – med de svenska färgerna, hälsingebocken och symboliker i övrigt. Den är främst för vigslar i soldatkyrkan, men utlånas även till vigslar på annan ort, då brud eller brudgum kan styrka sin samhörighet med regementets befälskårer.

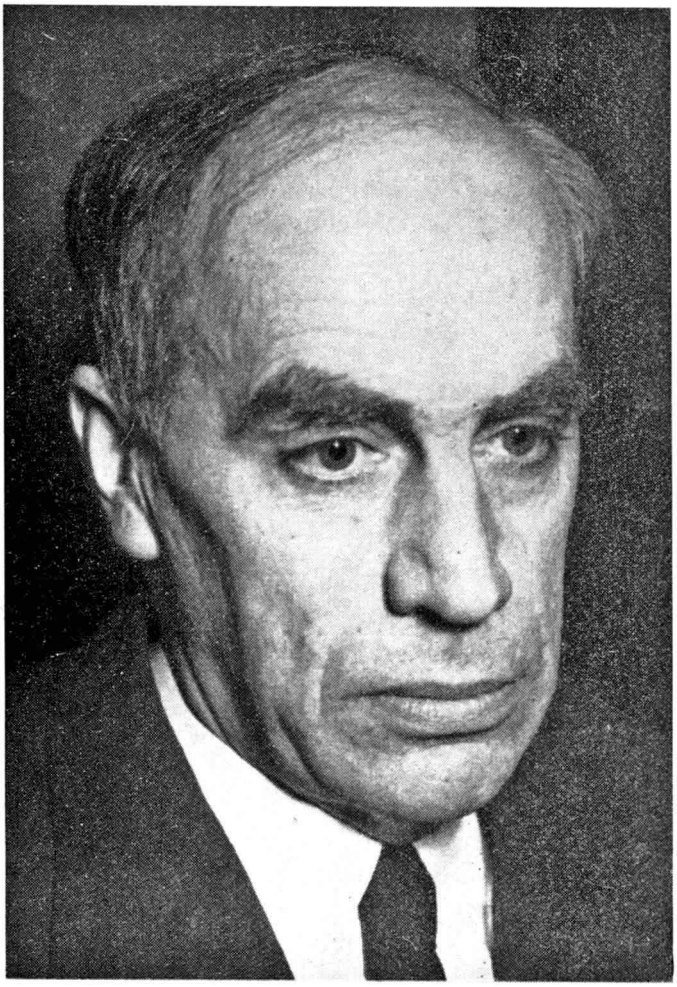
Den vackra kronan har skänkts av officerskårens damer.

Från Soldatkyrkan

H. H. Ärkebiskopens tal vid soldatkyrkans återinvigning

den 18 december 1951

»Vår själ väntar efter Herren;
han är vår hjälp och sköld.
Ty i honom gläder sig vårt hjärta,
Vi förtrösta på hans heliga namn.»
Ps. 33: 20, 21.

Vi ha samlats här för att fira Hälsinge regementes soldathems fyrtioåriga tillvaro och soldatkyrkans återöppnande för gudstjänst efter genomgången renovering. Då må detta psaltarord, som talar om bidande efter Herren och förtröstan på hans namn, inleda vår betraktelse. Vi tänka i dag med tacksamhet på den omsorg, som ägnats denna helgedom av regementets chefer och många enskilda, på det arbete som nedlagts på dess vård och prydande, på de högtider, som här firats, och på den andliga gärning som här utförts. Denna soldatkyrkas tillkomst och vidmakthållande vittnar om att de, som här varit verksamma, räknat Guds verklighet, räknat med honom, med den eviga världen som en kraftkälla och tillflykt, att de förtrösta på hans heliga namn. Den förnyelse och förbättring, som soldathemmet i dess helhet genomgått, det arbete, som där utförts, och de gåvor som skänkts är en särskild anledning till glädje.

Vi ville lyckönska Hälsinge regemente till att äga denna soldatkyrka. Det är inte många militärförband i vårt land, som ha en liknande förmån. Den har förvisso en stor uppgift. År för år samlas nya skaror svenska ungdomar för att öva sig till fosterlandets försvar. De äro under värnpliktstiden utsatta för mångahanda intryck. Man har alltför litet räknat med att de också äga andliga behov. De må vara slumrande och omedvetna, men det är av väsentlig betydelse för deras personliga utveckling, att dessa behov bli tillgodosedda. Av gammalt har den svenska staten ägnat en icke ringa omsorg åt den andliga vården vid krigsmakten. Militärkyrkoväsendet i vårt land har en intressant, delvis en ärorik historia. Icke utan beklämning måste man iakttaga, hur det under senare tid alltmer satts på indragningsstat. Detta har skett samtidigt, som man på andra områden ägnat vården om människor i vapenrocken en ökad och i och för sig berömvärd omsorg. Det är beklämmande att iakttaga, hur man allt mindre synes räkna med personlighetslivets djupaste skikt i våra dagars människovård. De inledande orden i krigsmans erinran synas ha blivit en tom formel. I farans stund skall man väl ånyo upptäcka, att en fast Gudsförtröstan är en omistlig tillgång för soldaten i ledet såväl som för dem, som fått ett tyngre ansvar sig pålagt. Det vore väl, om man också under fredens dagar besinnade, att staten, som kallar de unga under fanorna, har ansvar också för deras andliga fostran. De behöva påminnas om vad gränsen går mellan rätt och orätt, men också därom, att Guds kärlek söker dem. Här har soldatkyrkan sin stora uppgift att bereda tillfällen till andakt, stillhet, tillbedjan. Genom själva sin tillvaro är den ett vittnesbörd om evangeliet, en erinran därom, att ett människoliv, för att bli rätt mänskligt, måste levas under evighetens himmel. Man måste vara djupt tacksam för allt som göres för att

föra in i de unga soldaternas liv något av evighetshalt, att öppna deras ögon för evighetsperspektivet, att göra evangeliet till en verksam kraft i deras liv. Det som nu sker enligt gällande bestämmelser är förvisso otillräckligt. Det vore väl, om kyrkan och de militära myndigheterna mer än som nu sker kunde räcka varandra handen och samfällt söka finna framkomliga vägar.

En soldatkyrka — för en och annan rymmer kanske själva ordet en motsägelse. Man säger kanske: Det må talas hur vackra ord som helst om plikten att värna det land, som varit våra fäders och som skall bli våra barns, att bringa också det yttersta offret för att skydda vår kultur, allt det som är oss heligt och dyrbart, mot det hedniska barbariets angrepp. Men kan evangeliets kärleksbudskap över huvud förlikas med övningen i vapnens bruk? Kan en kristen över huvud ställa sig i våldets tjänst, även om det gäller fosterlandets försvar? Finnes det för honom någon annan väg än att till varje pris verka för fredens sak i världen? Vi höra ofta sådana tankar förkunnas. Det sker säkert ofta i ärligt uppsåt. Men det fruktansvärda i det nuvarande läget består däri, att själva fridsbudskapet så lätt tas i väldsmaktens tjänst, att den största faran för världens fred, och för fredsälskande länders frihet kommer från dem, som högljuddast tala om fredens välsignelse. Den kristne skall icke låta sig dåras av skenfagra talesätt. Han vet, att mörkrets makt gärna tar gestalten av en ljusets ängel. Han känner fridens verklighet — han känner den som en makt, som upppenbarats i Jesus Kristus, och som alltjämt är verksam i hans kyrka och i ordet om honom. Men Bibeln lär honom, att denna fridens makt i denna tidsålder står i en beständig kamp mot ondskans välde. Den frid, som är av evighetsart, kan ägas endast genom att städse försvaras, städse vinnas på nytt. Det är inte alltid så lätt att skilja mellan frid och ofrid, mellan ljus och mörker. Gränslinjen mellan de båda riken sammanfalla ej med någon geografisk gräns. Men det gäller också om folkens liv, att freden kan ägas endast genom att försvaras. Det har i vår tid blivit uppenbart som aldrig förr, att tron på människonaturens inneboende godhet, på en ständigt fortgående utveckling mot ett jordiskt lyckorike är en ödesdiger villolära. Kristendomen är realistisk som ingen annan världsåskådning därigenom att den på allvar räknar med ondskans verklighet. Den kan därför ej rygga tillbaka för nödvändigheten att i kampen mot denna makt bruka också hårda medel. Det är nödvändigt att så göra redan för att skydda rättsordningen inom det egna landet. Väl måste vi betrakta kriget som en fruktansvärd olycka. Och vi skulle aldrig upphöra att bedja Gud, att vårt land måtte bli besparat denna hemsökelse — och jämväl att en väg måtte banas för mänskligheten ut ur den ångest för en ödeläggande världsbrand, som nu håller folket i sitt kvävande grepp. Men vi kunna icke heller annat än med tacksamhet erkänna, att viljan att försvara vårt land har varit ett verksamt medel för att intill denna dag bevara freden åt vårt folk. Med klar blick för lägets fruktansvärda allvar, och i fullt medvetande därom, att bruket av nutidens förstörelsemedel i sig självt är en förbannelse, så måste vi dock se det som en plikt också för den kristne att med vapen i hand göra den fiende motstånd, som vill beröva oss vår frihet. I dagens läge skulle den yttre frihetens förlust innebära även ett inre slaveri, och ett ödeläggande av andliga världen, som vi räkna som omistliga. Därför kan ordet soldatkyrka icke för oss rymma någon olöslig motsägelse. Därför måste vi i stället vara tacksamma för den verklighet, som därmed uttryckes.

Men om det blir oss klart att det är en kristen plikt att göra motstånd mot ondskans makt, och att vi kunna göra detta i förtröstan på Guds heliga namn, som för oss fått sin fulla innebörd genom evangeliet om Jesus Kristus, — om detta blir klart för oss, då måste vi också inse, att det här gäller icke endast en kamp mot yttre fiender. Den kristna odling, som är oss kär och omistlig, hotas också av andra, mer fördolda, men kanske ännu farligare angrepp. Denna odling kan icke äga bestånd, om den grundval, på vilken den uppbyggts, tron på Gud och hans frälsningsgärning i Kristus, undergräves. De sedliga normer, som givit stadga och värdighet åt människors samliv i vårt land, ha fått sin bjudande makt allenast från den bibliska uppenbarelsen av Guds rättfärdighet, av en helig vilja innerst i tillvaron, som kräver obetingad lydnad, men som tillika är en frälsande kärleksvilja. Vi ha sett, hur vår odlings kristna grundvalar ha underminerats av otrons angrepp. Vi ha bevittnat, hur upplösningen av alla sedliga grundsatser som en följd härav griper omkring sig i vida kretsar i vårt folk. Här kallas vi att göra det onda motstånd — här kallas vi till försvar för det heligaste, det dyrbaraste i vårt andliga arv. Det gäller ett försvar på den inre, ja, på den innersta fronten. Denna front går inom vårt eget hjärta. Där står den avgörande kampen. Där avgöres det, om Gud får ta oss i sin tjänst, om han skall kunna bruka oss i kampen mot ondskans makt, och för sitt rikes uppbyggande. Ty ondskans anlopp kan avvärjas endast i den mån Guds rike städse på nytt uppbygges i vårt land, i vår omgivning, i våra hjärtan.

Måtte Guds välsignelse vila över denna soldatkyrka, att den måtte kunna brukas för Guds rikes uppbyggande i dagar som komma.

»Vår själ väntar efter Herren; han är vår hjälp och sköld.»

Amen.

Jerfsö kompani

och den landsända, som under indelningsverkets tid uppsatte kompaniet, har från äldre tider på grund av sitt geografiska läge invid den länge omstridda gränsen mot Norge (Härjedalen och Jämtland) intagit en särställning. Särskilt socknarna Färila med Kårböle och Ytterhogdal äga många minnen från de gamla s. k. Jutefejderna. Och om Kalmarunionens tid minner sägnen om issöndersågningen i Hennan, Skansen i Ljusdal, ja, ända nere vid Dellenbaden berättar en sten om danskarnas framfart.

Skärmytslingarna vid gränsstakningen mot Norge samt striderna vid Härjedalens och Jämtlands införlivande med Sverige, lämnade icke heller Jerfsö kompanis' hemsocknar oberörda. Att allmogen i denna trakt i första hand ansåg sig föranlåtna begära att få stanna hemma till gränsens skydd då krigsfolk från orten kallades till landskapen Skåne, Halland och Blekinge under Erik XIV:s tid synes oss vara ganska rimligt. Som bekant fingo de på denna anhållan ett blankt nej med det förnedrande tillägget »att den hälsingebonde som är rädd för en jute är ej värd att leva». Skansen i Rismyr, Älvros, på »fiendesidan» och Kårböleskansen (vilken sistnämnda ortens befolkning flera gånger har fått hålla besatt) talar sitt dystra språk om grannsämjan.

Det må även i sammanhanget erinras om att hälsingebönderna redan år 1675, före andra provinser, anhöll om och fick uppsätta »ständigt knektehåll»

för att slippa »utskrivningar», vilket blev fullt genomfört över hela Sverige först i och med Indelningsverkets beslutande år 1682 under Karl XI:s regering.

Vid ett skede så långt fram i tiden som under 1808—09 års Finska krig beordrades kompaniet att till skydd vid rikets västra gräns stanna »hemma på rotarna» för att om så skulle behövas vara beredda att hindra infall från norskt håll.

Indelningsverket undergick under sin långa tid givetvis flera omregleringar. Efter 1833 års stora reglering, som kan sägas vara den sista i sitt slag, var *Jerfsö kompani* roterat och uppsatt med 54 nummer = soldater i Järvsö socken (dessutom uppsatte Järvsö 41 soldater som tillhörde Arbrå komp.), 47 nummer i Ljusdals sockens nordvästra del (dessutom uppsatte Ljusdals socken 30 soldater som tillhörde Delsbo kompani), 39 nummer i Färila socken, 2 nummer i Loos och 8 nummer i Ytterhogdal. De 2 rotarna i Loos och de 8 i Ytterhogdal blevo, för sitt avlägsna läge, vakantsatta under 1800-talet; rotebönderna i Ytterhogdal t. ex. undertecknade »vacance kontrakt» den 11/10 1857 och betalade därefter vakansavgifter, 75 kr. pr år. Med dessa penningar kontantavlönades volontärerna. Två rotar slogos vanligen ihop och avlönade en volontär med 150 kr. (Nr 122, som var en Loos-rote var volontärnummer på Jerfsö kompani.)

Kompaniets kaptens- och chefsboställe var kronohemmanet Kvarnstad i Järvsö och därinvid var

Från Kårböle skans

trossboden belägen på det s. k. Kvarnstalägret som även var kompaniets samlingsplats och där pågingo kompaniövningarna, i regel några, 2—4 dagar, före avmarschen till regementsmöten (å Mohed), arbetskommenderingar eller fälttåg o. s. v.

Kaptenen och riddaren M. Edelstam var den siste som bodde på bostället. Han innehade det som löneboställe 1852—1865. Efter honom tillträdde kaptenen och generalstabsofficeren J. A. Hazelius. Han dog emellertid år 1866 och torde knappast bebott bostället. Hazelius sterbhus avlämnade bostället 1867 till kapten Axel Åkerman (sedermera överste, död i Söderhamn). En kortare tid, 1869—71, var bostället tilldelat kapten Th. Biörck och 1871—72 kapten M. Schönning. De sistnämnda torde dock ej bott på stället.

1872 utarrenderades bostället med Kungl. Maj:ts nådiga tillstånd till länsmannen Jan Malmqvist på 20 år men arrendet transporterades 1877 på Olof Persson i Berga.

Alla militieboställen upphörde som bekant att vara *löneboställen* år 1875 varefter de utarrenderades för lönefondernas räkning, eller försåldes.

Under hela 1700-talet och större delen av 1800-talet, innan järnvägarna fanns, fick kompaniets, såväl befäl som meniga, efter samling och kompaniövningar på Kvarnstalägret, vanligen marschera till fots till alla möten och kommenderingar.

Kompanimöten höllos 4—6 dagar fram till 1780-talet då de minskades till 2 dagar och regementsmötena ökades till 21 dagar 1783. Kompanimötena upp-

Forts. på sid. 30.

Major O. P. Grundell:

SOLDATEN N:r 107

JONAS BORG

F. 1759. D. 1834.

Med stympade armar kom han hem från kriget 1790, bröt upp i skogen 6 tunnland jord, byggde gården och skötte jorden.

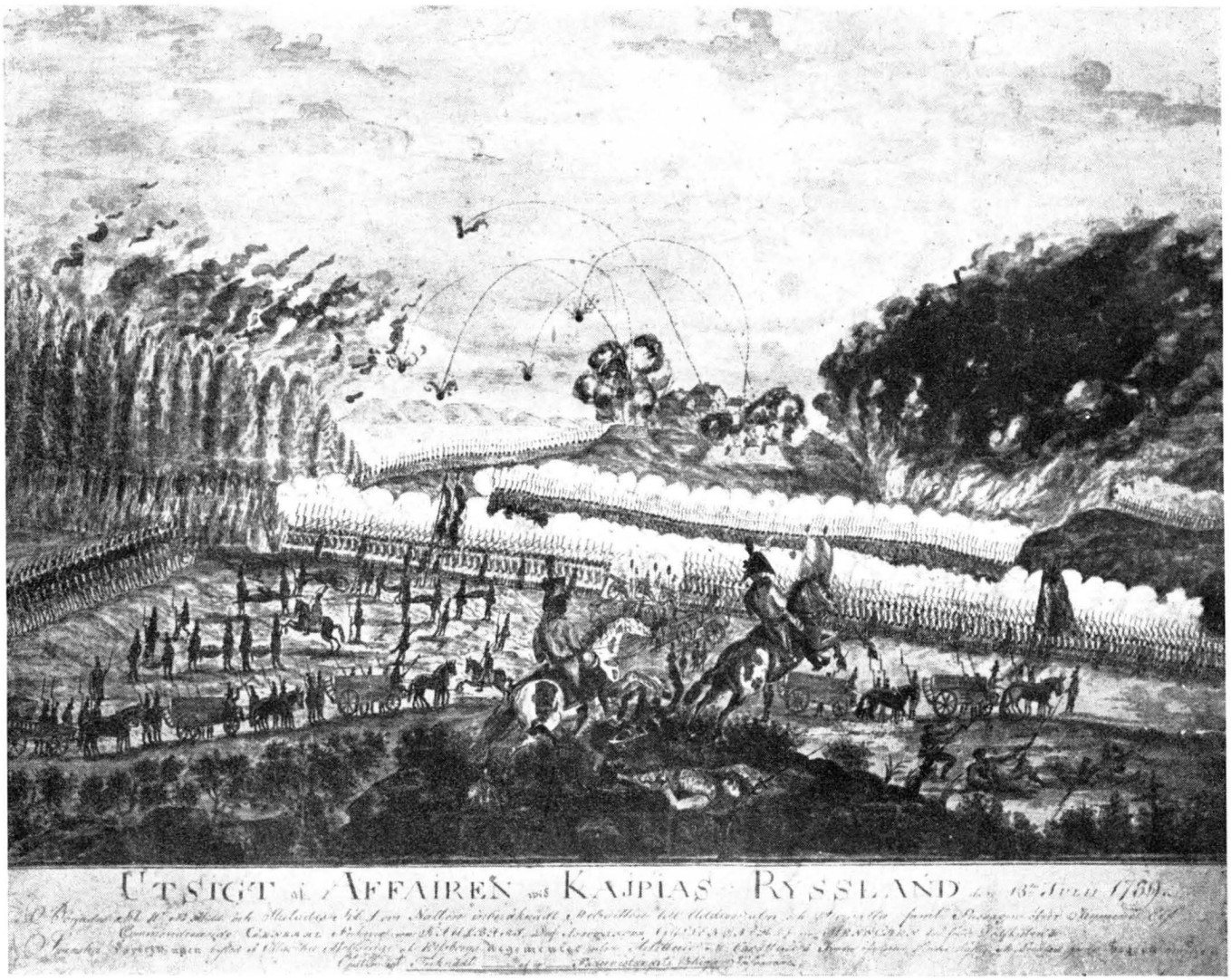
Så lyder inskriptionen på ovan avbildade minnessten, rest vid Borgs gård i Färila i augusti 1922 i närvaro av bl. a. en deputation från Hälsinge regemente bestående av general Nyström, kapten Grundell, två underofficerare och fem av manskapet. Stenen har åstadkommits på initiativ av hembygdsforskaren, posttjänsteman L. L. Lundh och med anslag från Färila uddemantalskassa.

Han var född i Tjärnvall, Färila, 1759 och blev soldat vid Jerfsö komp. 1779. Före kriget i Finland hade han haft en arbetskommendering i Karlskrona.

Borg deltog i 1789 års krig i Finland och fick vid Kaipias bägge armarna sönderskjutna och amputerade, den högra »ett nätt kvarter» från axeln och den vänstra »ett kvarter» nedanför armleden. Han var vid tillfället sysselsatt med att ladda, då en kanonkula träffade honom med nämnda resultat. Amputationen skedde på ett av fältlasaretten (i Lovisa) och verkställdes enligt traditionen av fältskären Rudolfi. Av Gillet i Lovisa fick Borg som hedersbevisning en silvermedalj, att bäras om halsen i blågult band, samt därtill en pension av två riksdaler. Gillet var ett ordenssällskap, bildat inom den rätt stora garnisonen. Gillet idkade välgörenhet inom sitt område och det var främst barn och obemedlade som fingo åtnjuta tjänster. Någon gång fick även personer utom Gillets område medel, såsom pensionen till den svenske soldaten Borg visar. Gillet upplöstes 1803, men dess kassa existerar ännu och redovisas av kyrkorådet i Lovisa, som använder den till fattigvårdsändamål.

När Borg 1790 återkom från Finland kunde han tack vare sina ovanligt stora kroppskrafter sätta i gång med att fullborda uppodlingen av den skogstrakt om sex tunnland på Hyttebo bys mulbete, som tilldelats honom till soldattorp. Hans små barn skötte tömmarna, när han plöjde och styrde plogen med sina järnkrokar till proteser på armarna. Barnen hjälpte honom även med att sätta arbetsredskapen i hans vänstra armled, som ofta släppte verktygen när de icke voro fastbundna. Harv och sladd drog han vanligen själv och körde hem stora timmerlass som han själv lassat. Resultatet blev enligt ett intyg för honom av år 1822 att »han brutit, brändt och nedgräfvit mycken sten, gräfvit betydligt på en Brunn, med mera, så att dessa 6 tunnland äro fullt bördiga och gården i försvarligt skick».

På framställning av sockenstämman tilldelade Kungl. Patriotiska sällskapet år 1822 Borg en förgylld silverbägare om 20 lod med följande inskription: »Av * Kongl. Patriotiska Sällskapet * Till * Jonas Borg * Äreskänk * För Efterdömme * Af oförbruten Odlingsflit * Oaktadt Saknadt bruk * Af färdiga Armar * Stympade * Af fiendtlig Kula * I Krig * För Konung * Och Fädernesland. * Av Kronan erhöll han årligen dubbelt underhåll, 48 banco.

»Utsigt af Affairen wid Kajpias Ryssland den 18:de Julii 1789

Började Kl 10 F. Midd. och Slutades kl. 1 em. Natten, inberäknadt Retraitten till Uddismalm och Kowalla samt Passagen öfver Kymene Elf. Commenderande General Friherre von Kaulbars. Dess Adjutanter Gyllenpalm och von Henschen, den förre Dödskuten. Swenska Fördelningen bestod av Östgötha, Hellsinge och Elfsborgs Regementer, utom Artillerie och Cavallerie. Fienden öfverlägsen, striden häftig och Localen gorde Segern omöjlig. Ofullkomligt Tecknadt af en Fäderneslandets Villiga Försvarare.»

Kommentar på baksidan:

Teckningen är gjord af *Fredrik Vilhelm Fahnehielm,* som deltog i striden som 17-årig fänrik. Han var Chef för Alfta kompani 1806—1812, tredje major 1812, allt vid Kgl. Hälsinge regemente. Afsked 1817, död 1835. — Teckningen innehafves — 1922 — af Banktj:man L. Fahnehielm, Stockholm. I striden, som enligt andra källor egde rum den 15. juli, deltog bl. a. soldaten vid Jerfsö kompani af Kgl. Hälsinge reg:te *nr 107 Jonas Borg,* som där blef blesserad, fick sedermera medalj af Gillet i Lovisa, och bägare för odlingsflit af Kgl. Patriotiska sällskapet.

En soldatsläkt vid Kungl. Hälsinge regemente

Jonas Grund
** 14/6 1828 † 6/3 1899*

Pehr Grundin
** 27/4 1822 † 15/7 1885*

Olof Oscar Grundell
** 26/11 1832 † 15/8 1906*

Olof Persson hette en ung man från Kårböleskog, som år 1808 blev utskriven till lantvärnsman och placerad på Gävleborgs bataljons 4:e kompani. I denna tjänst fick han tåga med i lantvärnets planlösa förflyttningar. Hälsinge regementes lantvärnsbataljon fick sålunda, enligt Ströms regementshistoria, 1808 två gånger marschera till norska gränsen i Härjedalen och sedan 1809 till Sundsvall och Jämtland. År 1809 i april blev han soldat vid Järvsö kompani med namnet *Grund* och nr 127. Han kom att deltaga i fälttåget till Västerbotten, där han fick uppleva striderna vid Hörnefors och Umeå. Vid det förra stället »lät det», berättade han, »som ärter på ett loggolv när kulorna trillade ner bland brädstaplarna». Grund hade också fälttåget i Norge 1813—14 på sin tjänsteförteckning och synes därunder ha gjort garnisonstjänst i Göteborg. Arbetskommenderingar fullgjorde han för Göta kanal 1812—13, i Stockholm 1817, för Väddö kanal 1822. Grund avancerade till sergeant 1825 och till regementsväbel 1834, fick avsked med pension 1840. Han byggde sig egen gård nära soldattorpet i Hofra by i Färila, vilken gård ännu efter mer än 100 år är i släktens ägo. Grund var gift med en dotter till den i Finland 1789 blasserade 107 Borg, nu kallad »Armlös-Borg» och hade med henne tre söner, som alla tre följde i faderns fotspår och blevo underofficerare. Som seden var den tiden, tog soldaten nytt namn vid anställningen, och så blev även fallet med sönerna Per och Olof Oscar, den förre kallade sig Grundin, den senare Grundell. Den tredje brodern Jonas behöll sitt farsnamn.

1. Pehr, den äldste av sönerna, började sin militära bana som volontär vid 16 års ålder 1838, och avancerade så till svärdsman, vilken utnämnelse han fick år 1854. Vid sin pension år 1872 blev han underlöjtnant, en utmärkelse som var synnerligen förnäm-

Kamratföreningens styrelseberättelse

Traditionsenligt hölls årsmötet första söndagen efter den sista värnpliktskontingentens för året — befälseleverna grp K — inryckning. Högtidligheten kunde därför också nu inledas med krigsmans erinran. De nyinryckta eleverna uppställdes med front mot sina äldre kamrater från föregående år och med hela den inneliggande styrkan, som effektfull bakgrund.

Efter korum följde så förbimarsch för regementschefen, varefter festligheterna vidtogo i parken, som vanligt — är man frestad att säga — flödade solen över arrangemangen, vars omfattning framgår av skildring på annan plats i tidningen.

Föreningens vackra plakett tilldelades överstelöjtnant *Sohlén* och riksdagsman *Persson*, vilka båda tillhört styrelsen alltsedan föreningen bildades.

Generalmajor *S. Ryman* — en av föreningens stiftare — har under året avlidit.

Såväl vid kamratföreningarnas vårparad i Stockholm som vid högtidligheten den 6. juni på Strömvallen var föreningen representerad.

Vid årsmötet omvaldes styrelsen och den består alltså nu av:

Överste Hans Berggren, ordförande
major Arne Dyberg, vice ordförande
kapten Gert Nilsson, sekreterare
förvaltare E. W. Andersson, kassör
riksdagsman P. Persson
landstingets ordf. Edvin Jansson
överstelöjtnant K. G. Sohlén
riksdagsman Jon Jonsson
rektor O. Hammar
riksdagsman G. Fröderberg
vaktmästare H. Månsson
häradsdomare J. A. Andersson.

Revisorer:
Banktjänsteman R. B. Engström
herr P. M. Persson och
vaktmästare A. Rosengren med
redaktör E. Wickberg
furir J. Trygg och
stadsmäklare Folke Löfgren som revisorssuppleanter.

Valberedning:
Kapten S. Söderhjelm
banktjänsteman C. Müntzing och
ingenjör T. Ygge med
polisman B. Hofvenstam
musikfanjunkare K. A. Lennström och
fanjunkare L. P. Gustafsson som suppleanter.

Kassans ställning den 31. december 1951:

Behållning 31/12 1951 kronor 5.017: 15

Fördelning:

Bank	4.420: 58
Postgiro	235: 28
Kontant	361: 29

Gävle den 12. maj 1952.

Gert Nilsson
Sekreterare.

---

lig. Vid sidan om sitt militära liv var Per Grundin handlande i Färila, där han bodde vid kyrkan i Storbyn. Han var mycket omtyckt och var även skriv- och förtroendeman i sin socken.

2. Jonas blev soldat 1847. Han genomgick underofficersskola i Grisslehamn, och avgick med sergeants pension år 1874. Jonas Grund var med regementet till Stockholm för garnisonstjänst 1848, och vid hemkomsten bosatte han sig i Hofna.

3. Olof Oskar kom till regementet som volontär år 1853, och avancerade genom graderna till fanjunkare på Jerfsö kompani efter brodern Pehr år 1872. Han utnämndes till svärdsman år 1883 och erhöll ett år senare avsked med pension. På detta sätt höll släkten Grund Järfsö kompani med fanjunkare 39 år i följd.

De militära lönerna voro förr onaturligt små, så det var ofrånkomligt att tillika med underofficerstjänsten ha annan inkomstbringande verksamhet. Då Olof Oscar Grundell gifte sig 4 november 1861 hade han en årslön på 300: — kr.

Vid denna tid började emellertid exportträvarurörelsen i orten till mycken fromma för befolkningen och icke minst för de svagt avlönade underofficerarna, av vilka många begagnade tillfällena till extra inkomster och därmed möjliggjorde en bättre levnadsstandard.

Vid sidan av militärtjänsten blev O. O. Grundell skogstjänsteman på Marma trävarubolag, varefter han år 1868 fick anställning i grosshandlare Ad. F. Hillmans trävarurörelse i Söderhamn. Sedan han i början av 1880-talet flyttade från fäderne-regementsväbelgården i Hofra, Färila, till sin nybyggda gård i Lillhaga, Ljusdal, beklädde han där flera kommunala förtroendeposter. Av dessa må nämnas att han under flera år var ordförande i Ljusdals sockens kommunalnämnd och socknens brandstodsbolag. Han omfattade med stort intresse kristlig verksamhet och var, liksom sina äldre bröder, varm vän av statskyrkan och evangelisk förkunnelse. Han dog i sitt hem i Lillhaga den 15 augusti 1906.

L. O. Skyttner.

Järvsö kyrka

av

kyrkoherde GEORG JOSEFSSON

Järvsö kyrka — Sveriges näst största landskyrka — torde ha ett av de vackraste lägen en kyrka kan ha. Mäktig och stolt flyter Ljusnan fram genom bygden. Vid Kyrköns norra ände delar den sig i två armar, vilka omflyta Kyrkön, på vilken kyrkan fått sin plats. Dess ålder är icke så hög. Är 1838 invigdes den av dåvarande ärkebiskopen J. O. Wallin. På samma plats hade förut stått en korskyrka om vars ålder man icke är så säker. I Glysisvallur står: Järvsö kyrka »är uppbyggd av starka gråstensmurar, rösten av tegel, även alla valven, icke på en gång utan som mest alla kyrkor här i landet åtminstone 2 gånger om inte 3». Kanske byggdes den äldsta delen redan på 1200-talet. Det är också möjligt att ett kapell av trä funnits på platsen före stenkyrkan, fast vi ingenting veta därom. Runstenen vid prästgården anses härröra från 1000-talet och är rest efter ett par kristna makar. Möjligen var här deras hem eller hade de här byggt ett kapell åt Vite Krists dyrkan. Den gamla korskyrkan fick sin dom 1795, då den ansågs för trång och beslut fattades att bygga en ny. Den gamla revs och likaså klockstapeln. Det har på senare tid sagts, att arbetet med den nya kyrkan blev ofullbordat, emedan socknens hjälpkällor voro utpumpade och sockenfolkets krafter alldeles medtagna. Ingenting i samtidens urkunder stöder detta tal. I protokollen finns mycket som säger oss, att det väldiga arbetet — utfört under en hård tid och av en församling på omkring 4.300 personer, barn och åldringar medräknade — var oerhört krävande. Vargatider både i bokstavlig och bildlik mening rådde. Under åren 1834—38 dödades inom socknen 12 björnar, 7 vargar och 5 lodjur. Missväxt år 1836 nödgade sockenmännen att i juli året därpå begära lån till brödsäd. Alla egna resurser voro då uttömda. Då de 2.000 rdr bco man fick låna skulle betalas på hösten 1837, nödgades man begära anstånd därmed »i anseende till den svåra missväxt, som detta år inträffat». Och på nyårsdagen 1838 måste man, »huru ogärna man allmänneligen ville skuldsätta sig för anskaffande av spannmål till utsäde och brödföda» vidtaga denna åtgärd helst »brist på poteter och linfrö öka den allmänna förlägenheten». 10.000 rdr bco ansågs vara det minsta man behövde. Gångledskarlarna vid kyrkan hade barkbröd i matsäcken, berätta de gamla. Det var hårda år, men då sannolikt de flesta av dem, som fullbordade byggnadsverket genom snickeri inne i kyrkan och överbyggnad på tornet, hade dagspenning, var fortsättandet av arbetet på kyrkan för dem snarare ett medel att undgå hungersnöden än ett förstärkande av nöden. Socknen kunde låna pengar till bygget och för dessa pengar kunde bröd köpas. Den 22 juli 1838 stod den färdig för invigning. Ärkebiskop Johan Olof Wallin, som sett så många kyrkor, uttrycker i brev till sin fru förtjusning över den nya kyrkan, ännu ståtligare än det ståtliga landskapet. »Den är 100 alnar lång och 45 alnar bred, utan pelare, med tjugo fönster.

Det var upplyftande att träda därin», skriver han dagen efter invigningen. Hela kostnaden för kyrkbygget beräknas i rund summa till 142.400 Rdr. — När ärkebiskop Wallin vid 18-tiden lördagen den 21 juli 1838 steg i båten vid Färjestaden i Stene, ringde storklockan till helgmål. Då fick Nordens oförliknelige psalmdiktare inspirationen till helgmålspsalmen, som han skrev samma kväll. Manuskriptet till denna försvaras nu inom glas och ram i kyrkans sakristia. Bland de år 1921 antagna nya psalmerna finns den under rubriken Vid hälgmålsringningen som nr 453. I de flesta av skolorna inom Järvsö avslutas veckans arbete med den psalmen, som är särskilt kär för alla järvsöbor. — Åren 1891 och 1892 genomgick kyrkan en grundlig restaurering och genom uppförandet av de tvenne pelarraderna fick den typen av en basilika. När takstolar, som överspände kyrkans hela bredd, inte ville hålla, måste takbredden uppdelas. Mönstret för ett sådant uppdelande hade man sedan före vår tidräkning i de s. k. basilikorna. Så har man nu i kyrkans längdriktning murat upp eldfast tegel i två kolonnrader — varje rad har sex romanska kolonner på fyrkantiga plintar och åt ändarna två fyrkantiga pelare —, sedan valvbågar sammanbindande kolonner och pelare i samma rad och slutligen över dessa av vanligt tegel en ihålig mur, som når upp betydligt högre än kyrkans sidomurar. Dessa två murverk uppdela nu kyrkan i vad man kallar tre skepp. Kyrkan har sålunda förvandlats till en treskeppig basilika. Takstolar och takbjälkar, laserade i träfärg, synas underifrån, det kasetterade innertaket är nämligen inlagt mellan takstolarna ganska nära yttertaket. Innertaket ligger således ej vågrätt. Innertakets speglar äro målade mörkt blå och listverken ha träfärg. Tyvärr utbyttes den gamla förnämliga predikstolen i barockstil mot en betydligt mindre i gotisk stil. Den gamla finns dock bevarad i tornmuséet och kommer säkerligen vid en stundande restaurering av kyrkan återinsättas på sin gamla plats. — Ända till år 1912 saknade kyrkan någon värmeanordning, men då anlades en sådan medelst varmluftsystem.

År 1938 ombyggdes orgeln så att den fick sin nuvarande storlek, 37 stämmor, men orgelverkets fasad blev oförändrad.

Åren 1932—33 ombyggdes tornet så att tornhuven fick en högre resning än det förutvarande tämligen platta taket, lanterninen bibehölls men betydligt upplyftad och inkläddes helt med koppar och hela kyrkans yttre blev restaurerat.

Kyrkan har tre klockor, storklockan, mellanklockan och lillklockan.

I tornmuséet förvaras en hel del saker som tillhört den gamla kyrkan, t. ex. en torso till triumkrucifix från 1300-talet. I Enångers kyrkomuséum har Järvsö deponerat en rad gamla helgonbilder, som säkerligen kommer att återbördas till hemkyrkan vid kyrkans restaurering.

Vid förevisningen av kyrkan brukar jag säga att vi icke har så mycket av märkliga kyrkoprydnader i vanlig mening att visa. Men vi äger dock den viktigaste och förnämsta av alla kyrkoprydnader — en talrik kyrkomenighet. Järvsöborna älskar sin ståtliga helgedom och vid handläggning av frågor rörande kyrkan och kyrkorummet spelar parti och politik ingen roll — där äro alla ett och alla äro eniga om att för hembygdens kyrka är endast det bästa gott nog.

Dit ha med far och mor vi gått,
där lyfte barnabön vingen,
där ha för Herren Gud vi stått
samman vid altarringen.
Där var vår första nattvardsgång,
där har vid jul och påsk vår sång
med våra fäders sig enat.

Om överstebostället och dess innehavare

av kapten Hugo Hellström

Mårdnäs, beläget i Segerstas socken i Gävleborgs län vid Ljusnans utlopp i sjön Bergviken, 300 har, 25 ar och 23 m² stort eller 2, 27/192 mantal och tidigare uppskattat till ett värde av 236 riksdaler banko, utgjorde under indelningsverkets tid boställe åt chefen för Kungl. Hälsinge regemente.

Den förste innehavaren av Mårdnäs säteri var Anders Månsson Arenfelt, regementschef 1670—1673. Han benådades den 27 juli 1665 »med frälsefrihet uppgående till 44 rdr 24 öre smt på sitt skattehemman Mårdnäs, som var beläget på en udde mellan Ljusne älv och sjön Bergviken».

Omständigheterna kring egendomens förändring till översteboställe synas ha varit följande. Arenfelt hade år 1663 gått i borgen för en inspektor Johan Chrismonson, arrendator av Västernorrlands landstullar. Arenfelt önskade dock snarast bliva kvitt från denna förbindelse, varför han i brev den 6 februari 1669 vände sig till sin forne befälhavare från fälttåget i Preussen i slutet av 1650-talet, fältmarskalken Lorens von der Linde med anhållan om bistånd därmed. Han skriver, att det var honom omöjligt resa från Halmstad, där han låg kommenderad, upp till Stockholm i denna affär. Han hade dessutom under tidigare fångenskap mist vad han ägde. Denna hans ansökan synes inte haft någon påföljd, men han förefaller under sin livstid inte haft någon olägenhet av sina ingångna borgensförbindelser. Arenfelt dog den 9 oktober 1673, sannolikt i Narva. Vid hans makas död testamenterade hon egendomen till sina två äldsta döttrar, Maria Gertrud och Dorotea Sofia. Kammarkollegiet begagnade sig av Arenfelts borgensförbindelser och gav den 27 sept. 1682 generallöjtnanten och guvernören Jöran Sperling order att »i avräkning på skulden och till dess bemälde öfverstes arfvingar derföre på annat sätt göra behörig riktighet», indraga Mårdnäs till Kronan. Värdet av gården jämte inventarier beräknades nu till 9051 daler smt.

Arenfelts döttrar klagade hos Kungl. Maj:t. Av »Extraet af H. K. M. Högtsal. afgångne bref och resolutioner till Dess Cammarcollegium» för 1683 den 4 april framgår, att konungen ansåg kronans krav obilliga.

Även kammarkollegiet avslog besvären och Mårdnäs togs av kronan och gjordes till chefsboställe eller som det då hette överstesäte vid Hälsinge regemente.

Den 28 november 1673 utnämndes Gustaf Carl von Wulffen till chef för regementet. Han var med sitt regemente utkommenderad i fält och återgick år 1680 med regementet till hemorten, där han bosatte sig i Vovsäter i Bollnäs socken. I ett brev, skrivet från Voxsäter den 13 maj 1681 beklagar sig översten för generalguvernören baron Sperling över svårigheten att få bostad i Hälsingland och att få köpa vad som till nödtorft behövdes. Med anledning av dessa klagomål meddelades översten genom ett brev från konung Karl XI av den 16 mars 1682, att »Kongl. Maj:t befalt Stats Kontoret inköpa Ede gård om 6 öresland i Mo socken af en prest för 2000 Rr kopp. mt med afdrag af det, som presten var skyldig i kronoutlagor, skolandes denna gård ofördröjligen inlösas, på det öfversten, som deruppe lefver så godt som husvill, må så mycket förr komma i possession deraf.»

Ede gård anslogs sålunda till hemvist för översten och »skulle han samma gård bruka och besitta på lönens förbättring, så länge han vid regementet gör tjenst».

I april 1682 flyttade han till den vackert belägna gården och bodde där ännu i april 1683. Gården var emellertid för liten och obetydlig som översteboställe, och därför anslogs Mårdnäs, med Ede som utjord, till överstesäte. Så förblev det ända till 1833 års löneregleringsdå Ede först blev boställe för 3. majoren, men ansågs för litet därtill och slutligen utarrenderades för löningsfondens räkning. Troligen har

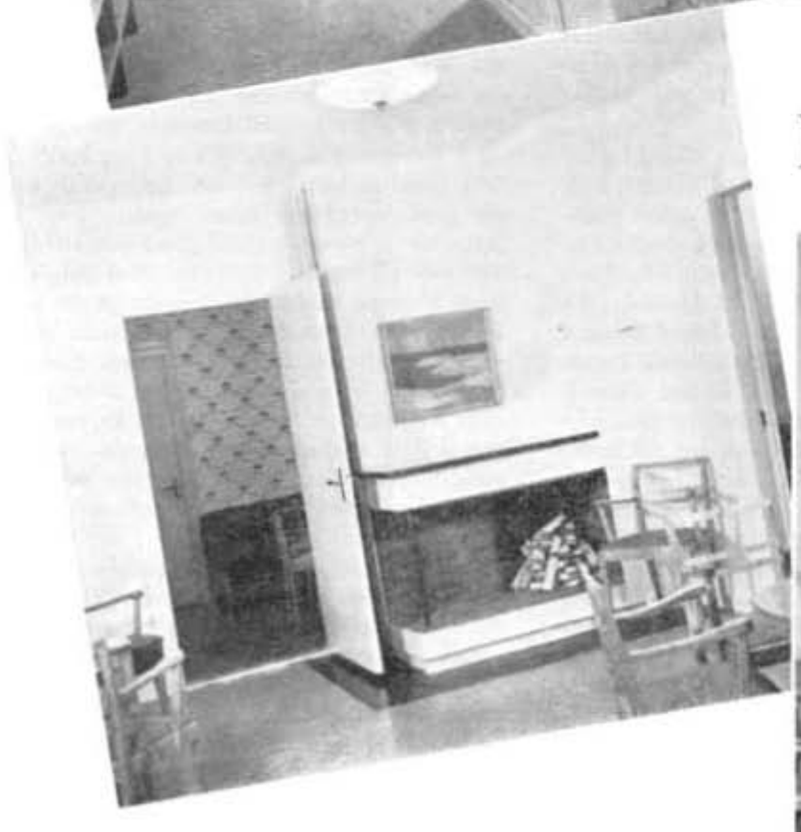
Forts. på sid. 18.

Det renoverade Soldathemmet

Forts. från sid. 15.

översten fäst vederbörandes uppmärksamhet på Mårdnäs såsom ett väl beläget säteri och bestående av två hemman. Åtminstone giva fröknarna Arenfelts klagomål till Kungl. Maj:t anledning till denna förmodan.

Den 20 juni utnämndes von Wulffen till generalmajor och erhöll samtidigt avsked från överstebeställningen. Han skulle dock åtnjuta överstelönen vid regementet till utgången av året. Han avlämnade regementet den 7 september på Florheds läger till översten, friherre Ludvig Wilhelm Taube, som den 7 augusti blivit utnämnd till hans efterträdare. År 1684 utnämndes von Wulffen till vice guvernör i Riga, men avled den 27 juni samma år.

Översten, friherre Taube, chef 1683—1698 bosatte sig i oktober 1683 å Mårdnäs. Den 9 och 10 januari 1684 undergick regementet i Gävle mönstring. Konung Karl XI var själv mönsterkommissarie. I de generalmönsterrullor, som voro upprättade, upptages manskapet för första gången med nummer inom kompanierna. Det angives även hur lång tid som åtgår för hela regementets sammandragning, vilket var 10 dagar och för varje kompani för sig omkring 2 dagar.

Under denna generalmönstring utfärdade konungen en resolution, daterad den 10 januari 1684, över vad överste friherre Taube »vid General Mönstringen underdånigt insinuerat» och föreskrev i 10. punkten, »att den förordning Kongl. Maj:t har långt före detta gjort om Öfverstens vid Helsinge regementes accomodement med Måhrdnäs gård till ett beständigt Öfverstesäte, vill Kongl. Maj:t härmed icke allenast för dess bequämliga situation skall hafva aldeles konfirmerat och faststället, utan ock tillägger Öfversten 200 Dal Silf mt i byggningshjelp, antingen af regementets besparingar eller andra sparade medel, på det husen, som äro mycket förfallna, måge desto bättre och snarare kunna repareras, kommandes sedan kaptenen för Arbrå kompani Gyllentrost att tillträda Ede gård i Moo socken, som öfverstens antecessor en tid haft och åbodt hafver.»

Baron Taube erhöll kort därefter ytterligare 100 daler Silf mt, emedan »husen voro så mycket afsigkomne».

Ede boställe gavs sedermera enl. Kongl. Bref av år 1684 såsom fäbodställe till Mårdnäs.

För den erhållna byggnadshjälpen uppförde Taube »en stor byggnad bestående af tvenne nattstugor och en kammare». Detta hus, som uppfördes år 1686, låg på gårdens södra sida på det ställe, som ännu kallas »gammelgården».

Under följande regementschefer företogos såvitt bekant inga genomgripande förändringar å Mårdnäs förrän under överste Buddenbrocks regementschefstid, 1723—1738. Den av överste Taube uppförda stora byggningen var sannolikt förfallen eller för trång. Buddenbrock hade år 1731 eller 1732 uppfört ett nytt karaktärshus invid Ljusne älv. Huset kostade 3000 daler smt. Övriga boningshus flyttades också från den gamla gårdsplatsen, där huvudbyggnaden nedrevs i början av 1830-talet, sedan den blivit utdömd. Trävirket användes vid uppförandet av Myskje gästgivargård i Mo socken.

För val av fullmäktig från regementet till riksdagen, som skulle börja den 14 maj 1734, blev kaptenerna sammankallade till Mårdnäs den 25 april.

Den 18 april 1739 utnämndes Carl Johan Silfversparre till chef för regementet. Han hade många och långa skriftväxlingar med krigskollegium m. fl. rörande karaktärshuset på Mårdnäs, vilket, ehuru uppfört i början av 1730-talet och således ej så gammalt var av svamp och röta svårt angripet. Enligt Silfversparres förmodande härledde sig detta från att källarna under byggnaden voro uppmonterade på en bädd av bjälkar lagda »på Gunglera, som anträffats fem alnar neruti jorden». Sista året av sin tjänstetid eller 1749 fick Silfversparre karaktärshuset äntligen reparerat.

Den siste regementschef, som bott på Mårdnäs var översten friherre Gustaf Wilhelm von Kaulbars, chef 1782—1809. Under senare hälften av år 1784 slog han sig ned där och bodde till slutet av 1700-talet, då han erhöll nådigt tillstånd att flytta till Uppsala och därifrån föra befälet över regementet.

Efter denna tid har avkastningen av egendomen gått till den s. k. löneregleringsfonden och såsom sådan ingått i regementschefens avlöning. Efterföljande chefer hade antingen egna gårdar och boställen eller också voro de av annan anledning bosatta på andra platser.

År 1833 skedde en lönereglering för indelningsverket baserad på vissa normalstater för olika grader och den s. k. löneregleringsfonden bildades. Avkastningen från militieboställen, vissa vakansavgifter och arrenden, hemmansräntor och kronotionde ingingo till denna fond. Då avkastningen plägade överstiga lönernas belopp, uppstod en s. k. lönevinst, vilken proportionsvis fördelades på löntagarna. Härigenom ökades sålunda lönerna. Vid riksdagen år 1875 avskaffades detta avlöningssätt och förbyttes till vissa i penningar bestämda löner.

Vid sin avgång ur tjänst erhöll Kaulbars tillstånd att i pension få uppbära överstelönen med undantag av Mårdnäs boställe samt rättighet att dessutom få uppbära 600 riksdaler riksgäld från arméns pensionskassa.

Nästföljande regementschef, överste Fredrik Kristian von Platen, 1809—1815, fick endast under de tre sista månaderna av sin chefstid uppbära överstelön, vari ingick avkastningen från Mårdnäs, som den tiden ej var så stor.

Efterföljaren, överste Adolf Ludvig von Post, chef 1815—1847 uppbar under nästan hela sin chefstid endast överstelöjtnants lön. Först genom 1833 års löneregler erhöll han slutligen efter 18 års tjänst som regementschef de med denna befattning förenade löneförmånerna, vari även ingick avkastningen från det utarrenderade Mårdnäs.

Dessförinnan hade enl. Kungl. Brev av 6/4 1816 ordföranden i Krigshovrätten generallöjtnant friherre Georg Carl von Döbeln disponerat överstelönen.

Mårdnäs corps de logi med stora och vackra rum uppfört på 1730-talet av dåvarande regementschefen Buddenbrock utdömdes år 1821 och nedrevs i början av 1830-talet för att sedermera ej uppbyggas, varför egendomen ej kunde bebos av von Post. Denne bodde på somrarna på sin egendom Åby gård i Valbo socken och vintertid i Gävle.

Som tidigare nämnts anslogs åt von Döbeln översteindelningen Mårdnäs, vilket han utarrenderade. Denna inkomst steg till nästan 4500 riksdaler banko.

Sommaren 1820 var det von Döbelns avsikt att taga Mårdnäs under eget bruk och att vistas några månader på detta vackra boställe. Härav blev dock intet. Den 5 mars 1819 fick han ett häftigt slaganfall, som helt förtog hans krafter och den 16 februari 1820 kl. 9 fm. utkämpade vår hjälte sin sista allvarsamma strid och fick nöjd och fridfull sluta sin på arbete och vedermödor, på strider, grämelse och plågor rikligt uppfyllda levnadssaga. Så stilla hade han avlidit, att anletsdragen behöll en viss blidhet utan förändring och liknade en slumrandes.

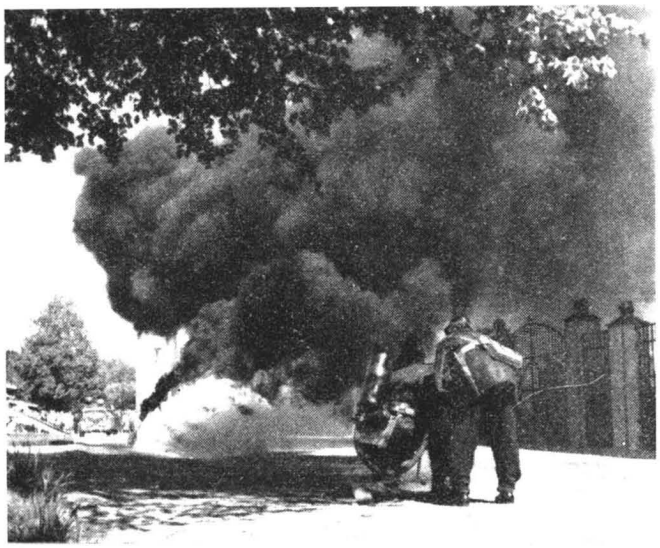
von Posts närmaste efterträdare Charles Emil Rudbeck, chef för regementet 1847—1856, bodde under hela sin chefstid på sin egendom Sollentunaholm i närheten av Rotebro, varifrån han med vederbörandes tysta medgivande skötte regementsbefälet. R. skyllde på att Mårdnäs ej var försett med karaktärshus och på svårigheten att få bostad inom regementet.

Från 1830-talet arrenderades Mårdnäs av kaptenen vid regementet S. A. Brehmer. Sedan den 14 mars 1866 och från den 14 mars 1870 på 20 år innehades arrendet av dennes son, dåvarande löjtnanten Svante Wilhelm Brehmer. Är 1880 lät han restaurera eller möjligen helt ombygga karaktärshuset.

Jämlikt Kungl. Maj:ts nådiga resolution av den 7 maj 1880 bifölls en ansökan av B. att vid den s. k. Landaforsen få anlägga en kvarn för eget behov och andras betjänande eller annat industriellt verk med en årlig avgäld till kronan av 60 kubikfot spannmål, hälften råg och hälften korn. För denna anläggning avsöndrades för en tid av 50 år från ägorna en jordlägenhet om 44 kvadratrev och 55 kvadratstänger.

Vid kontraktstidens utgång år 1890 övergick arrendet till Hjalmar Nikolaus Edling, vilken dog år 1935. Hans son Rudolf övertog då detsamma och brukar egendomen ännu 1952.

Regementets dag 1951

Regementets dag blev detta år liksom de föregående den största folkfesten under året i Gävle. Strålande sol, korum, medaljöverlämning, prishoppning, demonstration av eldspruta, ridturer, bilkörning, roddturer på Gavleån, laxmiddag, cabaret och dans i den vackra Regementsparken, ja, vad kan man mera önska sig.

Överste Hans Berggren fick under dagens lopp utav en deputation från Ovansjö, bestående av ättlingar till en gammal bergsmanssläkt från Storbodarna med anor från 1500-talet, mottaga en tavla med textad vers »Gästriklands sång», skriven av Sigfrid Björkström och tonsatt av Joel Råberg. Fru Any K. Säfström, Sandviken, som överlämnade gåvan, betonade frändskapet mellan bygd och regemente, och överste Berggren tackade å regementets vägnar, och lovade att hålla gåvan i helgd.

Regementspastor Lewis Nyberg inledde dagen med korum på Lilla fältet, varefter överste Hans Berggren överlämnade regementets belöningsmedalj till två gamla trotjänare, sadelmakare Jonsson och snickare Johan Lindström. Denna inledande högtidlighet avslutades med att nära 800 rekryter defilerade förbi regementschefen.

Härefter följde tävlingar av olika slag. Den mest uppmärksammade var säkerligen prishoppningen för damer och herrar, där ryttarna visade prov på utomordentligt stor skicklighet och djärv framfart. I herrklassen segrade löjtnant Strömberg på hästen »Beata», medan damklassen vanns av fru Wallin på hästen »Benito».

På kaserngården hördes motorbuller, och när man närmade sig bullret fick man se märkeshungriga bilförare kämpa för att erhålla KAK:s manövermärke, och vid övningsfältet ven pilarna i luften, ty där sköts med båge.

Hur fungerar eldsprutan modell-41, var det säkerligen många som frågade sig då de såg vapnet, men efter sergeant Nässerts livfulla och realistiska skildring av en luftlandsättning av fientliga trupper bortom Valbo kyrka, och de kraftiga ljudkulisserna framkallade utav »puffrornas knattrande» och övningsbombernas kreverande, förstod alla, att här var ett farligt vapen.

Gävles vackraste friluftsteater, ja, det är sannerligen ingen överdrift om den plats, där »Kungsbäcksbladet» serverades med chefredaktör Macce Kjellin och musikdirektör G. Söderberg i spetsen för en smaklig anrättning bestående av sång, deklamation, akrobatik och folkdansuppvisning.

Om man någon gång såg ut mot Gavleån fick man se små »gondoler» flyta på vattnet med äventyrslystna passagerare som säkerligen drömde om »gondolernas stad», Venedig.

Dagens final, flergrensstafetten, blev en spännande uppgörelse mellan SJ och Konsum Alfa, varvid det förra laget segrade på tiden 41.07. Militärklassen vanns av 8:e kompaniet.

Laxmiddag, låter det inte härligt? Dekorativt dukade bord med flaggor och blågula band förhöjde stämningen tillsammans med överste Berggrens tal till alla de silvergrånade hedersmännen från skilda platser i länet, som samlats till denna kamratträff, vid sitt gamla, ärevördiga regemente.

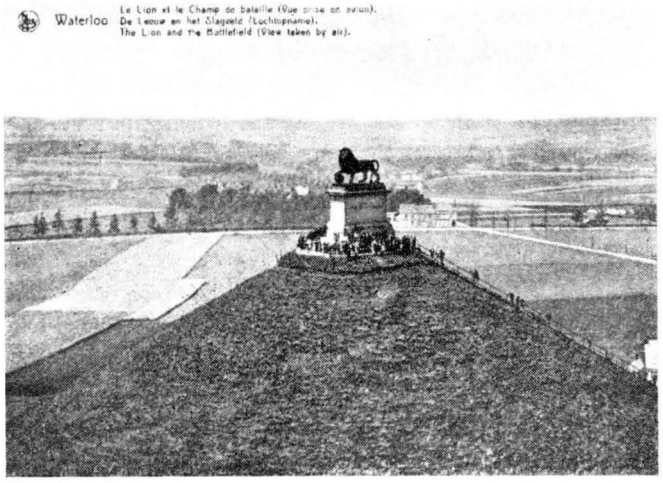
Kamratföreningens guldplakett, den gyllene bocken, denna sällsynta utmärkelse, utdelades till två av föreningens stöttepelare under åren, riksdagsman Per Persson, Runemo, och överstelöjtnant K. G. Sohlén, Stockholm.

Till slut uttryckte landshövding Elon Andersson i ett tal de tusentals civila gästernas tack till regementet för denna strålande fest, och framhöll också betydelsen av att befolkningen och regementet förs närmare varandra.

Kl. 24.00 gick tapto, varvid överbefälhavaren, general Nils Swedlund, tog emot musikkåren.

Regementets dag 1951 var över.

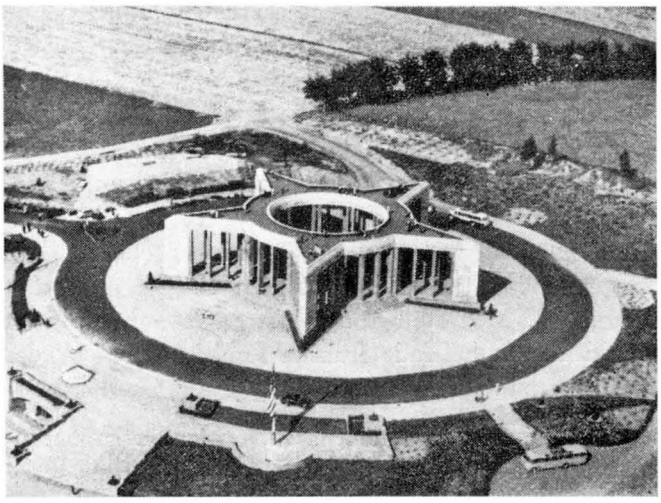
Monumentet vid Waterloo.

Med krigshögskolan till Västeuropas slagfält

Av löjtnant Sture Fornwall

Jämfört med marinen och flygvapnet har studieresor till utlandet för arméns del varit sällsynta och begränsade till ett fåtal, av enskilda eller mindre grupper, genomförda utlandskommenderingar. Vid KHS, där utbildningen bland annat syftar till att bibringa officerare ur armén ökade och fördjupade kunskaper i strategi, taktik och krigshistoria, har sedan länge såväl lärare som elever livligt hoppats att tillfälle skulle bjudas att i terrängen få studera det man läser om under åren vid skolan. Hösten 1951 uppfylldes denna önskan då det beslöts, att lärokursen 1949—1951 skulle avslutas med en 15 dagars studiefärd till vissa av det andra världskrigets stridsområden.

I resan, som leddes av chefen för KHS, överste C. F. Lemmel, deltog lärare och elever, varav 5 norska officerare samt ett par officerare ur försvarsstaben. Den företogs med en linjebuss och 7 stycken kronans bilar PV 60 och erhöll följande sträckning:

Monumentet i Bastogne.

Hälsingborg — Hamburg — Arnhem — Brüssel — Cambrai — Caen — Paris — Verdun — Bastogne — Koblenz — Düsseldorf — Kiel — Hälsingborg.

Förberedelser.

Avsikten med resan var att studera sådana strider, ur vilka lärdomar och erfarenheter kunde dragas, aktuella för våra försvarsproblem. Studieobjekt blevo därför främst försvar mot lufttruppanfall (Arnhem), försvar av kust (invasionskusten i Normandie) samt improviserat försvar mot pansaranfall (Bastogne).

Förberedelserna, som främst omfattade litteraturstudier, bedrevos med stor noggrannhet. Den krigshistoriska litteraturen berörande de aktuella operationerna är riklig och dessutom disponerades vissa specialstudier över invasionen i Normandie. De olika studiegrupperna, i vilka en stor del av arbetet vid KHS bedrives, erhöllo till uppgift att hemma förbereda och sedan i terrängen genomgå striderna.

Gäster hos norska Tysklandsbrigaden.

Den 25 augusti på morgonen skedde avfärden. Vid dansk-tyska gränsen mötte en norsk motorcykelpluton med militärpoliser som eskorterade bilkolonnen förbi Flensburg till Schleswig där KHS var den norska Tysklandsbrigadens gäster. Här hade chef och lärare tillfälle att återse en förutvarande elev vid KHS, majoren Kvaal, som tjänstgjorde som stabschef vid den norska brigaden. Brigadchefen, överste Aarass, uttryckte sin stora tacksamhet för den hjälp det norska försvaret erhöll under kriget och överstens och hans officerares vänlighet och gemytlighet skapade en utomordentligt angenäm stämning under det korta besöket i Schleswig.

Av stort intresse var att höra om brigadens utmärkta övningsförhållanden, vilka uppenbarligen måste kunna resultera i ett gott utbildningsresultat. Vad som nu vid ett hastigt besök frapperade en svensk var soldaternas utmärkta hållning och puts.

Arnhem.

Efter övernattning i Hamburg och färd genom det nordtyska landskapet inträffade kursen vid Arnhem. Under de allierades framryckning mot Tyskland insattes här 17/9 1944 den 1. brittiska luftburna divisionen med uppgift att taga och säkra förbindelserna över Rhen för Montgomerys armégrupp som från Holland skulle falla in i Ruhr för att besegra Tyskland redan på hösten 1944.

De hårda strider som utkämpades i och vid Arnhem 17/9—25/9 1944 äro ur många synpunkter ytterst intressanta. Britterna satte här in c:a 10.000 man elittrupp, medan den tyska försvarstruppen, som från början var relativt fåtalig bestod av en brokig blandning av förband av elitkaraktär och rent av sekunda trupp; den totala tyska försvarsstyrkan kom småningom att även den uppgå till c:a 10.000 man.

Britterna, som landsattes på tre olika fält, lyckades med delar redan 18/9 taga bland annat bron över Rhen i Arnhem. Tyskarna, som snabbt och kraftfullt vidtog motåtgärder, lyckades emellertid hindra britternas huvudstyrka att nå Arnhem och kunde, sedan II. SS-pansarkåren insatts, efter förbittrade strider avvärja den brittiska divisionens anfall. Den 25 september undkom de sista delarna, c:a 2.500 man, över Rhen, 3.000 man tillfångatogs medan återstoden stupade.

Oaktat de utomordentligt höga förlusterna bibehöllo britterna under striderna en mycket hög stridsmoral; ett förhållande som gjort ett djupt intryck på den holländska befolkningen som hela tiden följde och upplevde striderna på nära håll.

Beträffande de tyska motåtgärderna bör man särskilt beakta hur enskilda chefers snabba beslut och åtgärder kunna leda till framgång även i ogynnsamma situationer. Ur svensk synpunkt kunde man med tillfredsställelse konstatera ändamålsenligheten hos våra taktiska bestämmelser för försvar med lufttrp.

Monsieur Gondré

Genom Belgien till Normandie.

Efter två dagars studier vid Arnhem gick resan i två etapper till Caen. I Antwerpen, den stad som drabbats hårdast av de tyska V-vapnen (mot staden avsköts 4.000 V1- och 9.000 V2 bomber) demonstrerade överste Lemmel verkan av de olika V-bomberna. En lustig episod inträffade under V-bombningen: En observationspatrull ur civilförsvaret grupperat på taket av ett 20-våningars hus i stadens centrum rapporterade inflygning av en V1-bomb mot centrum. Strax efteråt meddelade patrullen att den oförklarligt nog ej kunnat fastställa vart bomben tagit vägen, varvid patrullen fick veta att bomben slagit ned ungefär mitt i det hus på vars tak patrullen befann sig!

Övernattning skedde i Brüssel och här utnyttjades tillfället till studium av något äldre krigshistoria. Från toppen av Waterloomonumentet genomgicks det historiska slag som den 18 juni 1815 avgjorde Napoleons och Europas öde. Här kunde fältherrarna, Napoleon och Wellington, fortfarande personligen överblicka slagfältet och leda sina trupper; hundra år senare, i det första världskriget hade insatsen av trupp och materiel tagit enorma proportioner för att under det andra världskriget ställa fältherrarna inför taktiska och tekniska problem av än större omfattning.

Från det praktiskt taget totalt förstörda Caen (12—15 år beräknas återbyggnaden av staden kräva) företogs under fyra dagar studier av de mest intressanta striderna under den allierade invasionen i juni 1944. För att underlätta studiearbetet hade ett antal franska sambandsofficerare ställts till förfogande, varigenom bland annat kontakten med civilbefolkningen underlättades.

Händelseförloppet i stort torde vara känt för de flesta; en detaljerad genomgång kan av utrymmesskäl ej här komma till stånd. Som ett exempel på de tillfällen till underrättelser genom civilbefolkningen som erbjöds må nämnas värdshusvärden monsieur Gondré. Denne upplevde natten till den 6 juni det första anfallsföretaget på fransk mark, nämligen det brittiska anfallet med tre glidflygplan mot den viktiga s. k. Pegasusbron över Caen-kanalen. Monsieur Gondré lämnade en ytterst livfull och mycket vältalig skildring av striderna runt hans värdshus och av den champagnefest med vilken segern firades fram mot morgonen. Med stolhet demonstrerade han diplomet åt »den först befriade franska familjen» som pryder väggen i hans privata matsal.

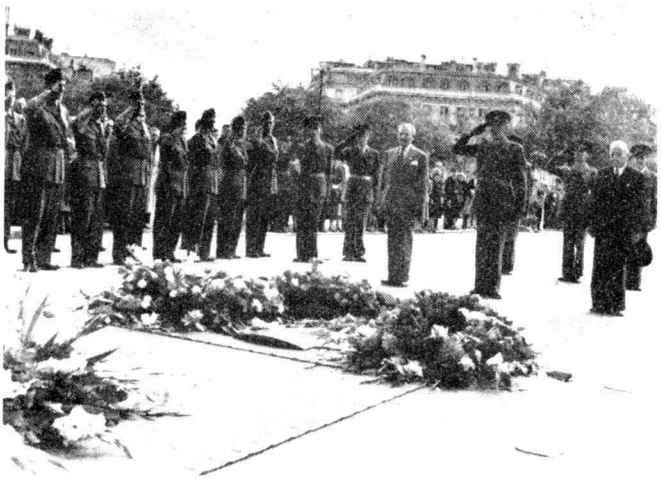
Slutintrycket av studierna i Normandie kan redovisas sålunda: Våra taktiska principer för försvar av kust ävensom utförda och planerade befästningsanläggningar m. m. inom troliga invasionsområden

berättiga till övertygelsen att vi kunna slå tillbaka ett anfall från en stark motståndare, därest planerade befästningar få utföras redan i fred och under förutsättning att stridskrafterna i tid få mobilisera.

Genom Frankrike till Bastogne.

Från Normandie gick färden närmast till Paris. Här skedde bland annat paradering och kransnedläggning vid den Okände Soldatens grav samt ett studiebesök vid den franska krigshögskolan. Efter två dagar i Paris besöktes de bloddränkta slagfälten vid Verdun, ännu inte helt uppröjda, där under tiden mars—oktober 1917 cirka 700.000 tyskar och fransmän föllo under en av krigshistoriens meningslösaste drabbningar.

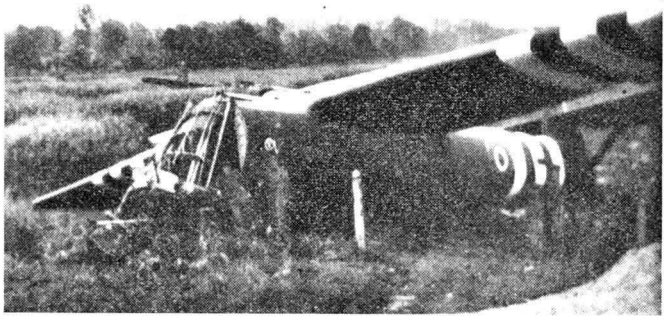
På vägen mot Bastogne studerades fortet 505 i Maginotlinjen. Bestående av tre pansarkupoler och åtta meter djupt, betvingades det i maj 1940 av en tysk pionjärlöjtnant och några stormpionjärpatruller; resultatet av en på fransk sida överdriven tilltro till befästningars och vapens betydelse, men med förbiseende av det aktiva elementets roll i försvarsstriden; på tysk sida en tilltro till den mänskliga faktorns utslagsgivande betydelse och till möjligheten att genom ett ändamålsenligt förfaringsätt nå stora resultat.

Vid den okände soldatens grav

Bastogne.

Namnet Bastogne är förknippat med minnet av de dramatiska dagar vid jultiden 1944 då tyskarnas sista stora motoffensiv sattes in här för att skilja Montgomerys och Bradleys armégrupper och återtaga Antwerpen. Endast 5 km. från den viktiga trafikknutpunkten Bastogne hejdades förtrupperna ur den 6. tyska pansararmén av på bilar framkastade amerikanska lufttruppförband i strider som visats i den amerikanska filmen »På främmande mark». De amerikanska trupperna som till stor del kunna betraktas som elitförband kunde sålunda hejda de merendels dåligt (snabb-) utbildade och illa utrustade tyska pansarförbanden.

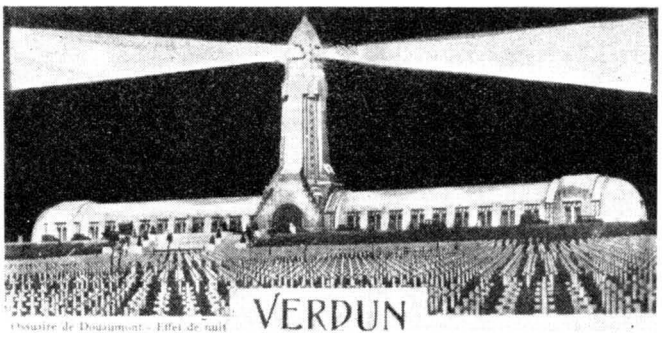

Den först landade glidaren.

Hemresan.

Från Bastogne gick hemfärden genom Ardennerna längs de tyska framryckningsriktarna 1940 och 1944, genom Mosel- och Rhendalarna med deras underbara skönhetsintryck upp genom ett fortfarande svårt krigshärjat Tyskland, där befolkningen arbetar hårt och idogt för att avlägsna förstörelsen från kriget och höja välståndet. Arbetsamheten hos det tyska folket gör ett djupt intryck, och den som haft tillfälle att besöka Tyskland åren närmast efter kriget kan nu konstatera att mycket förändrat sig till det bättre.

Resan slutade på den minnesrika stranden vid Humlebackplatsen för Karl XII:s »invasion» på Själland, där kursen upplöstes. De två åren vid Krigshögskolan voro slut och man åtskildes för att gå till nya uppgifter. Den tacksamhet alla känner för den erhållna utbildningen rörde väl då mest den avslutade studieresan, som otvivelaktigt varit av stort värde. Främst torde detta bestå i den skärpning av det taktiska omdömet som stridsskildringarna i terrängen resulterat i, men även i de militära och civila intryck i övrigt som deltagarna upplevt.

Benhuset i Verdun

Besök vid Marathon

Av Rickard Nilsson

— Vad vet du om Marathon?

— Sträcklöpning på väg 42.167 meter. Olympiskt rekord 2 tim. 31 min. och 36 sek., satt av argentinaren Zabala år 1932. Världsrekord noteras ej.

— Sitt ned och läs på bättre. Det är historia nu. Idrott står inte på schemat.

År 490 f. Kr. gnodde budbäraren Feidippides från Marathonslätten till Athéns torg, där han stupade av utmattning efter att ha utropat de klassiska orden: »Vi hava segrat.» Distansen är noga mätt från minnesstenen på slagfältet till Athéns torg. Någon officiell tid från första loppet finns icke. Ingen stod med kronometer vare sig vid start eller mål den gången.

Bussen till Marathon tog ungefär lika lång tid som Zabala behövde år 1932, men stannade nog litet mer ofta. Biljettpriset var moderat. Endast 40.000 drachmer tur- och retur. Ressällskapet var trevligt, grekiska bönder, som artigt bjöd främlingen en fönsterplats samt föste fram en ung lärare, som talade franska, till platsen bredvid. Bussen stannade på slätten vid Marathon och lovade att hämta om tre timmar på samma plats.

På denna fridfulla plats utkämpades alltså det klassiska slaget mellan Miltiades och hans hellener mot perserna under Datis och Atafernes. Här föddes den västerländska krigskonsten och här avgjordes den europeiska kulturens öde. Hellas eller Persien, Athén eller Susa, Europa eller Asien? Det slutliga avgörandet stod år 331 vid Gaugamela, där alexandershugget fällde Dareios och fastställde att vår kultur skulle vila på Hellas marmor. Alldeles så meningslösa ha icke slagfältens blodiga spel varit.

Vad som skedde vid Marathon år 490 f. Kr. är lätt förklarat.

Perserna voro mer säkra på bollen och bättre tränade, men fick aldrig någon riktig ordning på kedjan. Hellas lag var sammansatt av rena amatörer, men voro bättre samspelade.

De grekiska segerrapporterna ha visat sig vara lika tillförlitliga som de båda senaste världskrigens. Den tyske krigshistorikern professor Delbrück har räknat ut med tysk grundlighet att om persernas talrikhet haft någon motsvarighet i verkligheten så skulle marschkolonnens kö ännu icke ha lämnat Susa, när inskeppningen av täten började någonstans vid Miletos.

Även med hänsyn till tonnagetillgången konstaterar Delbrück att styrkorna vid Marathon icke gärna kan ha rört sig om mer än omkring 4.000 man på ömse sidor. Men perserna voro proffs och athenarna som sagt amatörer. Yrkesarmén mot värnpliktshären. Segerns ära tillkommer Miltiades — fältherrekonstens fader. Perserna hade tänkt marschera direkt mot Athén, men Miltiades grupperade sina falanger i Vranadalen mellan tvenne vulkantoppar som flankskydd. Han stod icke i vägen för perserna, som kunde marschera förbi, men måste då lämna flanken öppen åt Vranadalen till. Persernas båda generaler — en för mycket i militära sammanhang — kliade sig under hjälmarna och förstod föga av Miltiades avvaktande hållning. De enade sig slutligen om anfall, men möttes då av en våldsam motstöt och drogo sig tillbaka i stor förvirring. Feidippides skickades iväg med rapport till Athén med stränga order att skynda sig. Det gällde nu att avstyra spartansk medverkan. Denna hade visserligen varit mycket efterlängtad och även utlovad, men i nuläget var den både överflödig och direkt farlig. Feidippides bragd hade sålunda en storpolitisk mening och var ingalunda betingad av önskan att komma först med nyheten till tidningen. Om hans sorgliga öde att springa ihjäl sig varit berättigad anledning till senare försök i samma riktning, må lämnas härhän. Det var nära att någon lyckades på olympiaden i Berlin utan att segra. Han kröp visst över mållinjen som halvdöd tvåa och bars medvetslös därifrån.

Men nu var det slaget vi skulle studera.

På Marathonslätten kunde vi utan svårighet återfinna Vranadalen, inramad av två taggiga vulkankammar. Vi bedömde att två bataljoner I 14 med gles formering borde kunna grupperas mellan målstolparna. Byn Marathon låg emellertid icke där den borde ligga. Namnet hade tydligen övergått till en annan by. En mäktig gravkulle, en »soros», utmärker platsen, där de fallna vila, och i modern tid har

Forts. på sid. 30.

30.

Kongl. Maj:ts
Nådige
Förordning
Emellan
Rothar och Soldaterne under det wiße
Knechtehållet.
Uti
Helsinge och Giestrikeland.

STOCKHOLM

Tryckt uti det Kongl. Tryckeriet.

Konung Karl XI lät år 1687 upprätta en ny Förordning rörande rotebönder och soldater. Anledningen härtill var främst att båda parter brutit mot den tidigare gällande av år 1683. Den nya förordningen, »som skulle bli till hans trogna undersåtars välfärd nyttigast» ses ovan.

I den nya förordningen heter det: »Icke dess mindre måste vi nu helt ogärna förnimma, att vår nådiga förordning av 11 maj 1683 bliver såväl av den ene som den andre överträdd och missbrukad och tillbakasatt i ty, att en del soldater varken för den kost eller de årskläder som de av Rotebönderna åtnjuta hos dem arbeta eller med de i stället för kosten anordnade 2 tunnor spannemål och lisspund matpersedlar om året sig åtnöja vill utan mera hos deras Rotebönder att utfordra och avtruga än dem tillkommer.»

Det var emellertid inte bara soldaterna, som syndade mot förordningen utan även en del bönder, vilka betalade soldaterna mer än vad det stod föreskrivet. Detta ställde till stora bekymmer för de fattiga, som blev lidande antingen de nu betalade eller inte. I det ena fallet utblottades de och i det andra löpte de risk att vid krigsfara få gå ut själva i brist på soldater. Konung Karl XI lät därför upprätta en ny förordning år 1687 »som skulle bli till hans trogna undersåtars välfärd nyttigast».

Bönderna skulle enligt den nya förordningen årligen utbetala 40 daler kopparmynt till soldaterna. Lönen skulle inte få uttagas av soldaterna, när det behagade dem, men bönderna fick heller inte dröja med att utbetala arvodet till slutet av året utan detta skulle utbetalas i tvenne omgångar med 20 daler åt gången, den första vid midsommar och den andra vid Mikaelsmässan. Lönen måste utbetalas i kaptens eller annan officers närvaro.

Vad kostfrågan beträffar så lät man den gamla förordningen stå oförändrad. »Knekten måste till följd därav vara förnöjd med sådan kost som hans rotebonde själv med de sina nyttjar; Eller ock i dess ställe årligen hava att undfå av rotebonden två tunnor spannmål och två lisspund goda matpersedlar och då ingen kost njuta.»

Årskläderna skulle soldaterna erhålla i den utsträckningen att de slapp använda regementets kläder annat än vid generalmönstringar och vid möten på regemente och kompani. De klädespersedlar som ingick i de s. k. årskläderna var vadmalsklädnad, en skjorta, ett par strumpor och ett par skor.

För att soldaterna skulle få njuta kost och kläder av bönderna var de emellertid tvungna att dagligen arbeta åt bönderna, när de inte var på möten. När krig var förestående skulle bönderna utbetala hela årslönen om denna inte tidigare var uppburen, däremot fick inte soldaten fordra någon som helst utrustning.

När soldaterna liksom över- och underofficerare skulle till sina kompanimöten hade de ingen rätt att fordra någon ersättning. Vid regementsmöten skulle däremot bönderna förse soldaterna med kost för den tid som mötet varade samt fram- och återmarschen. Om soldaten hellre ville ha pengar som kostersättning skulle bonden utbetala 2,5 daler kopparmynt. När vägen till regementet var lång skulle tio bönder gå tillsammans och en hästskjuts föra soldaternas matsäckar till regementet. Underofficerare, korpraler och trumslagare fick inte åka till häst vid sina möten utan de skulle i likhet med manskapet öva sig i att marschera.

Förordningens straffparagraf innehåller en del intressanta saker. Bland annat står det, att den soldat som uraktlåtit att följa förordningen vid nästa kompanimöte av vederbörande officer eller i dennes frånvaro av länsman skall förhöras. Det soldaten otillbörligen förskaffat sig skall återställas, men han skall även springa sex gatulopp mellan 150 man, som först och främst skall bestå av knektar. Om antalet inte blir fullt skall de övriga vara bönder. Om brottet skulle upprepas av någon skall denne springa nio gatulopp mellan samma antal knektar. Bönder, som överträder förordningen och betalar mer än stadgade belopp till sina soldater, skall på tinget anklagas av länsman och straffas såsom förbudsbrytare.

»Till yttermera visso have vi detta med egen hand underskrivit och med vårt Kongliga Secret bekräfta låtit. Stockholm den 17 januari. Datum år 1687.»

Plutonchefskolans fjällmarsch 1952

Av Sten Kalin

Det är nu länge sedan armeerna lades i vinterläger, då frosten och snön kom på höstarna och försvårade marscher och underhåll. En nutida armé måste kunna förflyttas och strida även under de svåraste naturbetingelser. Detta gäller i mycket hög grad för vårt land, som så stor del av året är utsatt för frost och snö. I soldaternas utbildning måste därför ingå vinterutbildning, och vissa förband måste specialtränas i den oländigare terräng och de andra förhållanden som vår fjällvärld erbjuder.

För de blivande plutoncheferna vid regementet var det därför mycket betydelsefullt att få tillfälle att möta snön och kylan i fjällvärlden som en avslutning på vinterutbildningen. Och fjällmarschen blev inte bara ett välkommet avbrott i tjänsten i Gävle och en miljöväxling utan även för många en stor upplevelse, det första mötet med den särpräglade och underbara natur som vi har i våra fjälltrakter.

Marschen hade också ett annat motiv. Den till I 14 förlagda motorskolan med elever från hela Sverige skulle få göra en verklig långmarsch och få träning i att hålla fordonen i gång och sköta dem rätt under andra och hårdare förhållanden än tidigare.

Kompaniet lämnade Gävle på förmiddagen torsdagen den 27 mars med en kolonn på 16 bilar och 10 motorcyklar.

Den ordinarie vinterutrustningen hade kompletterats. Vi hade ytterligare fått ut sovsäckar, skidlöparblusar, varma underkläder, islandströjor, solglasögon, spritkök samt stålstavar. Utrustningen medfördes dels i ryggsäckar, dels i persedelpåsar.

Kolonnen tog vägen norrut över Bollnäs—Kårböle—Åsarna till Ljungdalen. En övernattning gjordes på vägen: vi slog bivack i trakten av Ytterhogdal, i en tallskogsbacke. Det fanns mycket litet snö där och bivackslagningen var snart gjord. Den enda svårigheten utgjordes av bristen på granris. Det grova tallriset har ju en benägenhet att alltid ha en knotig gren i ens rygg, hur man än placerar sig. — I kvällsmörkret gick vi ned för kullen till kokbilen, där de fyra lottor, som medföljde kompaniet, utspisade oss — den mättande torsdagsärtsoppan värmde oss och vi hade ingen svårighet att somna i de nu varma tälten. — Det var snart bara skramlet från kokkärlen som någon gång störde tystnaden i förläggningen; det var praktiskt att diska kokkärlen på eldvakten, då man i lugn och ro kunde smälta snö och koka vatten på spisen och en gång i halvtimmen dök en skepnad ut ur tältet och hämtade snö.

Nästa dag startade vi så snart det gick; bilarna hjälpte varandra att komma loss ur hjulspåren bredvid den lilla skogsvägen genom bivacken och ganska snart var all materiel ilastad, och kompaniet på plats i bilarna. Även denna dag gick förflyttningen smidigt och tidigt på eftermiddagen kom vi fram till den första förläggningsplatsen i fjällområdet: Ljungdalen. Det var en liten by vid Ljungans dalgång några mil öster om Helagsfjället. — Här kom vi in i andra förhållanden än de vi förut mött. Snödjupet var över en meter och luften lätt och klar. Och i alla väderstreck ritade fjällsluttningarna ut sina mjuka och lockande konturer. — När man sett ett landskap med en fjällens blåvita kuliss i bakgrunden, skänkande rymd och spänning åt naturen, tycker man alltid något saknas hos mera låglänta scenerier. De väcker inte samma eko inom människan som fjällnaturen, där avstånden är större och naturupplevelsen mer intensiv.

Men innan vi kunde ägna oss åt att beundra naturen måste mycket göras: bilarna måste lämna vägen och skottas in i vallarna vid sidan, tältplatser skottas upp, tälten resas och alla de många småsysslor göras som fordras för att en bivack skall bli användbar. — Bivacksplatsen var mycket väl vald. Vi hade tälten skyddade för vind och god tillgång på granris. Plogad väg fanns mycket nära och en stor tillgång

hade vi i traktens Folkets hus, som hyrdes och användes till utspisningslokal. Där fick lotterna tillgång till ett litet kök med diskbänk och spis, vilket underlättade deras arbete betydligt.

Nästa dag, lördagen den 29 april, var den första fjälldagen. Vi gjorde en kort marsch västerut och nordväst till trädgränsen nedanför Kläppen fram till några småtoppar rakt söder om Kesusjöns västända. Framför oss låg Helagsfjället med sin glaciär och snett bakom oss reste sig Dunsjöfjällen. Vi träffade på denna topp en ganska intressant människa, en konstnär som kallades »Bergakungen» av traktens folk; han hade i många år bott uppe på själva fjället nästan året runt.

Vi fortsatte nu nedför sluttningarna rakt norrut och gjorde rast invid Kesudalens turiststation vid sjön. Där förtärdes torrskaffningen och urdruckos termosarna, d. v. s. de som icke krossats under nedfärden. Efter rasten återvände vi över sjön och längs vintervägen till förläggningen i Ljungdalen.

Dagsetappen hade varit kort och inte särskilt påfrestande. Men trots detta hade många av oss svårt att hänga med och kände sig ganska svaga i knäna i de brantare uppförsluten. Packningen var inte stor: päls, termos, torrskaffning. Och ibland var man förstås tvungen att släpa på en pulka. Men det var uppenbart att luftombytet och ovanan vid denna natur inverkade mycket på spänsten. — Nattsömnen blev också mycket god.

Söndagens färd blev på sätt och vis hela marschens höjdpunkt. Vädret var strålande och vi rörde oss med minsta packning i en underbar fjällnatur. Norrut från Ljungdalen upp på Ljungdalsberget saxade vi långsamt och lugnade oss då och då i de värsta luten. Sedan en sväng åt öster för att på sluttningen se några exempel på snöbivack. Lyckligtvis behövde vi under marschen aldrig använda denna kunskap för att söka skydd undan en snöstorm; men vi var förberedda på möjligheten.

Vidare norrut och österut fram till dalen väster om Husvålen. Där gjordes halt och vi lagade till choklad på spritköken och åt den medhavda torrskaffningen. Spritköken var av en ny modell, liten och behändig, och de fungerade bra om man bara undvek att ställa dem direkt på snön. Med spaden som underlag kokade snart smältvattnet upp i kokkärlslocket. — Vidare nordväst och norrut nedanför Mossalassfjället. Vi svängde åt vänster alldeles under det svarta stupet av norra Dunsjöfjället, drog ned för öronen i kylan i skuggan av branten, där vinden bet i huden, och fortsatte hela tiden uppför runt fjället tills vi kom upp på vidden vid Dunsjön.

Där var alldeles vindstilla och stekande sol. Här lades grunden till den solbränna med vilken vi skulle imponera våra anförvanter vid hemkomsten. Tyvärr påbörjades då också det soleksem som ganska många av oss skulle få besvär av senare.

Nedfärden gick över branta sluttningar söderut till Ljungdalen. För de flesta av oss var dessa isbelagda branter en ny erfarenhet och det var inte lätt att ta sig ned utan att falla. Men det är ju också nödvändigt att lära sig falla utan att skada sig och ingen råkade heller ut för några skador. Skickligast var nog de pulkdragare, som räddade pulkorna hela vägen ned i dalen utan att falla.

Måndagen startade vi tidigt på morgonen och hoppades på att det vackra vädret skulle fortsätta, när vi efter att ha brutit bivacken gick söderut från Skärkdalen, en halvmil söder Ljungdalen, upp på Flatruet, en väldig snövidd, där om somrarna Sveriges högsta landsväg går. Men redan när vi lämnade trädgränsen bakom oss hade solen dolts av ett jämngrått molntäcke och en pinande västlig vind svepte lössnön över våra spår så snart vi lämnat dem. Vi var nu ute i en fjällnatur med helt annan karaktär, tundreliknande, utan dalar och svackor där den som överraskats av en snöstorm kan ta skydd. Snart såg det ut som om en obegränsad töcknig snö-öken sträckte sig omkring oss åt alla sidor. Endast de dubbla raderna ledningsstolpar sträckte sina linjer mot fjärran.

Dagens mål var Storvallens lappläger, och vi satte snart igång med att förbereda bivacken där. Det tog ganska lång tid att komma ned till marken i den djupa snön denna gång: vi saknade de snöskyfflar, som medfördes på bilarna. Och bilkolonnen som inte kunde följa oss över den igensnöade vägen på Flatruet, var tvungen att taga en omväg på nära trettio mil över Åsarna—Hede—Funnäsdalen för att nå oss. Lyckligtvis kom tältbilen vid femtiden så att

vi kunde slå upp tälten och göra upp eld. Men de övriga bilarna, med granris (vi låg alldeles i trädgränsen och det fanns endast dvärgbjörkar och några knotiga tallar) och vår övriga utrustning anlände inte förrän efter klockan fyra på morgonen. Vägarna hade varit i mycket dåligt skick. — Natten blev ganska kall i tälten och vi skockade oss omkring kaminen och dåsade en stund i taget. Men kännetecknet på en god anda i truppen är att sådana motgångar icke bryter humöret, och den irritationen som framträdde i nattkylan skingrades med morgondimman av solen.

Den sjätte dagen tolkade vi sträckan Storvallens lappläger—Bruksvallarna. Tolkning på isgata har sin tjusning, i synnerhet om vägen fläckvis har små drivor av kornsnö. Det är ingen risk att man somnar under en sådan förflyttning. Däremot önskar man ganska snart att det fanns en stol i närheten. — Men ett par minuter efter framkomsten glömdes allt detta och snart var förläggningsarbetet i gång, kompaniet hade vanan inne och det gick snabbt. En lätt konflikt utbröt om det medhavda granriset — det är ett problem när det är mil till närmaste gran.

Onsdagen var vilodag. Kompaniet gjorde en mindre tur upp på några småtoppar norr om Skarfvarna, Kariknallarna. På kvällen bastu i ett av hotellen: ljuvligt. Sedan kaffe med tilltugg, vilket också uppskattades. Många av pojkarna sökte sig till de olika pensionaten där det var dans.

Följande dag gjorde vi en längre etapp med litet tyngre packning. Vi gick västerut över vidderna — norr om Skenörsfjället — ner till Fjällnäs. Det var vackert väder men tidvis mulet. Bivacken slogs alldeles intill högfjällshotellet i Fjällnäs. Och runt större delen av sjön Malmagen gick den milbana som vi på fredagen åkte tre varv. Men då blev det tyvärr tö och trots alla vallningsförsäk vållade det ganska stora ansträngningar att gå runt banan.

Och detta töväder gjorde också att lördagens marsch med vapen upp på Vättafjället inte kunde genomföras så fort som beräknat. Om inte förut så insåg vi här vilken betydelse för stridsdugligheten vallning och väderlek har för ett skidlöpande förband.

På lördagskvällen kom en annan av resans höjdpunkter: kompaniet avåt middag på olika pensionat och hotell i trakten. Det var behagligt att åter sitta vid ett bord, äta på porslin och kunna sitta och prata i lugn och ro. Kokkärlet är i längden ganska irriterande såsom matkärl.

Vid återkomsten till bivacken vid 24-tiden möttes vi av en chockartad order: revelj 04.15, bivacken rives, kompaniet marschfärdigt på skidor kl. 05.30. Överraskningen inför denna order kan man lätt föreställa sig. Det sades en hel del i tälten under den närmaste halvtimmen, men på morgonsidan revs tälten och allt gjordes i ordning utan gnissel. Vid uppmarschen över Rutfjällen var dock kompaniet ovanligt tystlåtet. Snön klibbade under skidorna — pulkorna stretade i snårskogen — den korta vilan — allt gjorde att omgivningen verkade litet mer grådaskig än vanligt. Men olusten gick snart över och när överste Berggren tog emot kompaniet söder om Svartåkläppen, var allt i sin ordning. — Marschen fortsattes österut ned till Tänndalen, där vi efter utspisning ilastade för att påbörja hemmarschen.

Innan hemmarschen började på allvar, hölls gudstjänst i Ljusnedals kyrka. Fordonsplatsen där bilkolonnen organiserades låg några kilometer åt nordöst. Vi startade därifrån omkring kl. 18.00 och hemfärden skulle gå utan uppehåll. Färdvägen var Ljusnedal — Hede — Sveg — Kårböle — Bollnäs — Gävle. Marschen gick bra, utan andra missöden än några punkteringar, vilka avklarades utan att kolonnen försinkades. Strax efter klockan 10 svängde de sista bilarna in på kaserngården och fjällmarschen var avslutad.

Som slutomdöme kan fastslås att det var en utomordentligt givande färd. Vi fick övning i att slå bivack under olika betingelser, i marscher i sol och i snö och i bilförflyttningar långa sträckor. De som utsågos till chefer för olika avsnitt av övningen lärde sig inse de olika faktorernas inverkan på beslut, som måste fattas. Vi lärde alla känna något av fjället, dess skönhet och tjusning, även om vi insåg dess farlighet, då vädret plötsligt slår om och snön börjar vina längs skaren och förblindar och förstummar den som icke hunnit söka skydd.

Och slutintrycket är fjället, ständigt växlande men evigt detsamma, skrämmande, lockande, oövervinneligt av mänskliga pygméer i dess vindsvepta, frusna ödslighet.

Kamratföreningens årsmöte

ÄGER I ÅR RUM PÅ KUNGSBÄCK

SÖNDAGEN DEN 15 JUNI

JERFSÖ KOMPANI. Forts. från sid. 8.

hörde helt i mitten av 1800-talet. På grund av missväxt år 1772 blevo, såväl de 4 dagarnas kompanimöte som regementsmötet på Mohed, helt inhiberade.

Jerfsö kompani tillhörde II. bataljon, d. v. s. den bataljon som fanans svarta fält symboliserar. Men vid en mönstring i Arbrå den 17 mars 1623 (således före indelningsverkets tid) med översten greve Horns norrländska regemente tilldelades livkompaniet, d. v. s. överstens eget kompani, det utskrivna manskapet från Bollnäs, Arbrå, Undersvik, Hanebo, Järvsö, Ljusdals, Färila och Hogdals socknar och kompaniet tillhörde således då den I. bataljonen eller livbataljonen, som de vita fälten i fanan erinrar om.

Efter järnvägens tillkomst och exportträvaruindustrins uppblomstring blev Ljusdal mer och mer en centralort för västra Hälsingland i allmänhet och för trävarurörelsen i synnerhet. Då sökte sig många av det militära befälet dit emedan möjligheterna att få inkomstbringande bisysslor där voro större. Särskilt sedan löneboställsinnehavet icke tvang kaptenen att bo på bostället i Kvarnsta, sökte han sig, såväl som andra officerare och underofficerare till Ljusdal. De samarbetade ofta i samma företag. Kamratskapet var gott, då kompaniets fanjunkare på 1880-talet, trävarumannen O. O. Grundell, byggde sin nya gård i det idylliska Lillhaga, byggdes den så stor att kompanichefen (kapten Engelke) också kunde få våning i sin fanjunkares gård.

Den landsända som satte upp Jerfsö kompani tillhör icke längre regementets rekryteringsområde. Men som en hyllning och en åminnelse står »Ljusdals» klockstapel och soldattorpet från Järvsö i regementsparken. Stapelns klockor ringer alltjämt in helg och andakt för söner under Hälsinge regementes fanor.

L. O. Skyttner.

BESÖK VID MARATHON. Forts. från sid. 24.

man även rest en minnessten vid kullens fot. 40 slitna trappsteg leder upp till kullens topp och därifrån hade vi en utmärkt plats för ett radioreportage av hela bataljen. Den persiska flottan kunde man se i viken i norr. Däremot var det svårare att se den persiska hären, som strömmade fram i mycket spridd ordning genom den glesa småskogen. Men man hörde den tydligt, ty var och en förde befäl över sig själv och alla gav order. Ryttarskaror travade fram på båda flyglarna.

Den grekiska hären stod samlad mellan målstolparna och där var ordningen bättre. Man stod sköld vid sköld, liksom bakom en mur, under en skog av hjälmbuskar och lansar. Miltiades mäktiga gestalt syntes tydligt över mängden. Uppe bland klipporna klängde bågskyttar och slungkastare, men de nådde inte på långt när fram till vägen med sina pilar och stenar. Avståndet var i längsta laget även för en kulspruta — och det hade nog räckt med en. Datis hojtade något som tydligen var tecken till avspark för nu rusade hela den persiska kedjan under vilda skrik mot sköldmuren. Grekerna duckade under sköldarna, fällde lansarna och tog första stöten. Nu skrek Miltiades till och sakta men säkert började sköldmuren röra sig framåt. Perserna slog vilt omkring sig, men vräktes tillbaka. Hästarna ryggade och stegrade sig, lansarna pressade sig framåt, perserna skrek och högg, men hade ingen chans. Plötsligt skrek någon: »Scherezade boj kanjaka», (fornpersiska: Tillbaka till skeppen). Då utbröt rena paniken. Datis försökte hejda de sina, han skrek och sade fula ord på knektars vis, han slog till den som ropat med spjutskaftet på ett så brutalt sätt att han näppeligen kunde undgå en anmälan till MO. Men ingenting hjälpte. Atafernes hade redan resignerat och följde med strömmen bakåt. Miltiades ropade till de sina att ta det lugnt: »Håll ihop sköldarna. Gå inte förbi centern. Spräck inte laget». När han fört in kedjan på persernas planhalva, hejdade han den och lät perserna vara i fred. De gingo tillbaka mot skeppen och började ilasta. Datis och Atafernes grälade om vems felet var och någon skrek: »Hid ante justimenta» (»Ut med domarn»).

Nu gav Miltiades order till Feidippides att springa med rapport och denne bad att få lägga av utrustningen. Det fick han, trots att en fanjunkare skrek något om persedelredovisningen.

Feidippides startar med långa, lätta kliv och med en armföring som Gunder Hägg. Så där springer han inte länge, tänkte vi på kullen. Men det var hans livs lopp. Vi hade gärna stannat litet längre, men nu kom bussen och vi beslöt att försöka följa Feidippides. Vägen var lättsprungen och han höll länge bussens fart, men sedan gick det som vi trodde. Han slog om takten, gick ned på hälarna och bussen körde ifrån honom.

Vi betraktade i stället det vackra, välskötta och rena, men ack så fattiga grekiska landskapet. Infarten till Athén såg även ganska fattig ut med låga, fallfärdiga stenhus.

Bussen svängde in på torget i Athén. Där stod makan och väntade. »Ungarna är hungriga och vi ha väntat i två timmar. Var har du hållit till så länge?»

— Vi hava segrat, sade jag.

— Du och dina slagfält, — kom så går vi och äter.

Med en lång blick mot gatan, där Feidippides snart borde komma fram, tog vi en unge i var hand och återgick till vardagen.

VANGUARD
och SKODA
personbilar

GOODYEAR
bildäck · traktordäck
hästvagnsdäck

Lantbruksmaskiner

Bilverkstad TOLLERZ *Gummiverkstad*

BIL & TRAKTOR
Gävle

MACKMYRA SULFIT A-B

•

Uppköper: Sulfitmassaved

Försäljer: Sågade och hyvlade trävaror samt listvirke

När Ni köper
RYGGSÄCKAR
KARTFODRAL
PISTOLFODRAL
TÄLT m. m.

kontrollera att vidstående varumärke — "HÄSTHUVUDET I HÄSTSKON" — finns påstämplat. Det är garantimärket för FÖRNÄMSTA SVENSKA FABRIKAT.

Bästa skyddet är Sparbanksboken

Spara i hembygdens Sparbank

GEFLEBORGS LÄNS SPARBANK

GUSTAFSBRO

Lagrat

Klass I

Rekommenderas!

AB Gefle Förenade Bryggerier

Ordertelefon: 29260

Södra Norrlands Trädgårdscentral

Förening u. p. a. SKÅNELAGRET

Drottninggatan 45 - Gävle

Frukt- och Trädgårdsalster
i parti

OSCAR ÅHMAN

Civil- & Uniformsskrädderi

Drottninggatan 28 - Gävle

Stor sortering av engelska och svenska tyger

Ej blandade *Äkta uniformstyger*

MEDLEMSNÅLAR

finnas nu att beställa från sekreteraren

Telefoner:
20416 och 13916

OLSSONS
BLOMSTERHANDEL

Nygatan 15
GÄVLE

Restaurant
Skeppet

LUNCH
DINÉ
SUPÉ
A'la carte

Goda viner Öl från fat

KONDITORISERVERING
— Musik —

Beställnings-skrädderi

i

engelska
skotska
svenska
TYGER

LIDHOLMS
DROTTNINGGATAN 30

Grohmanns
Frukt, Choklad
Konfektyrer

Nygatan 31, Gävle
Tel. 20069 & 20637

MILITÄR=*ekiperingen*
I GÄVLE

CARL A. OHLSSON
Drottninggatan 23 *GÄVLE*

Färghandeln med den stora sorteringen i

Grundad 1894
Medlem av Sveriges Färghandlares Riksförbund

ARTISTMATERIAL - FÄRGER
KEMIKALIER - PARFYMER
SJUKVÅRDSARTIKLAR

Erik Lindberg Färghandel AB

Centralpalatset, Gävle *Tel. växel 29740*

TRETORN

ledande märke
i GUMMISKOR

Skomagasinet

Drottninggatan 33 Gävle Tel. 23577

Småannonser

under rubriken
Till salu, Önskas köpa, Utbjudes hyra, Önskas hyra, Lediga platser, Platssökande och **Diverse**
nå en stor läsekrets i

Norrlands-Posten
GEFLE-POSTEN

Telefon 29700, växel

Bocken 1952
Dokumentet är skannat med upplösningen 300 pixlar/tum (120 pixlar/cm) och är direkt överfört till filformatet PDF (ver 6.0 eller senare). Arbetet har utförts av **Ulf Holmberg 2008-04-24**.

GEFLEBORGS TR.A-B, GEFLE